

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Josefine Enryd

Familjen, könet och arvet

En genusrättsvetenskaplig analys av föreställningar om familj och
kön i den svenska arvsrätten

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Ryrstedt

Termin för examen: Period 1 VT2020

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR OCH FÖRKLARINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Metod	8
1.4 Teori	10
1.4.1 Inledande kommentarer	10
1.4.2 Familjebegreppet i rätten och samhället	10
1.4.3 Kärnfamiljen som norm	12
1.4.4 Kön och könsroller i rätten	13
1.5 Avgränsningar	14
1.6 Material och forskningsläge	15
1.7 Disposition	17
2 FAMILJESTRUKTURER OCH KÖN UNDER UTVECKLING	18
2.1 Maktstrukturer och könsroller	18
2.2 Samlevnad	19
2.2.1 Att leva tillsammans på egna villkor	19
2.2.2 Från kyrklig makt till en liberal äktenskapslagstiftning	21
2.3 Föräldraskapets utveckling	22
2.3.1 Inledande kommentarer	22
2.3.2 Fastställande av föräldraskap	23
3 ARVSRÄTTENS UTVECKLING	25
3.1 Föräldrarnas synd – barnets förlust	25
3.2 Ett rike – en lag	26
3.3 En modernare arvsrätt växer fram	27

4 FAMILJEBILDNING I DAG	30
4.1 Konstruktionen av familjegemenskapen	30
4.1.1 Samlevnad	30
4.1.1.1 Äktenskap och registrerat partnerskap	30
4.1.1.2 Samboende	31
4.1.2 Olika sätt att bilda familj	31
4.2 Fastställande av rättsligt föräldraskap	33
4.2.1 Inledande kommentarer	33
4.2.2 Fastställande av faderskap	35
4.2.3 Fastställande av moderskap	36
4.2.4 Fastställande av föräldraskap	37
5 ARVSRÄTTEN I DAG	38
5.1 Den legala arvsordningen	38
5.1.1 Arvsklasserna	38
5.1.2 Laglott	39
5.2 Makes arvsrätt	40
5.3 Sambors arvsrätt	40
6 ANALYS	42
6.1 Inledande kommentarer	42
6.2 Kön och familjebildning	42
6.3 Äktenskapet – den äkta samlevnadsformen	45
6.4 Inomäktenskapliga och utomäktenskapliga barn	48
6.5 Kärnfamiljen är fortfarande norm	50
6.6 Blod är tjockare än vatten	52
6.7 Avslutande kommentarer	53
BILAGA	56
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	58

Summary

When someone dies, questions about inheritance are raised. Throughout history, the Swedish inheritance law has been strongly influenced by conceptions of gender and family structures. Today, the rules of inheritance are gender neutral and therefore neither the gender of the deceased nor the inheritor matters for the distribution of the inheritance. Still, the inheritance rules are affected by gender through the gender focused Children and Parents Code and its current heterosexual norm. The purpose of this essay is to investigate and map out in what way the Swedish inheritance law has been affected, and is affected yet today, by conceptions of gender and family structures. The norms for family structures have developed over time, which has also been reflected in the rules of inheritance. It is, however, becoming more and more common with family formations that don't follow the heterosexual norm. Questions of who becomes legally established as a parent has consequences for the inheritance law, since the legal succession order is based on family law relationships. Therefore, even though the Inheritance Code is formally gender neutral, gender still has an effect on who gets to inherit.

By using gender legal science to analyze the data assembled in the essay, these conceptions of gender and family structures are identified and problematized. Since the inheritance law is based on family law relationships, rules for the legal establishing of a parent have significance for the inheritance law. Even the choice of cohabitation has effect on the inheritance law, both directly and indirectly. Spouses inherit each other and they also enjoy more favourable rules for the legal establishing of a parent. After analyzing the material presented in this essay, I've come to the conclusion that the heterosexual nuclear family forms the base for the Swedish inheritance law. The biological kinship is highlighted as an important foundation for both the determination of the succession order and the legal establishing of a parent. Marriage and blood relation are dominating aspects in both the Inheritance

Code and the Children and Parents Code and the two laws continue to consolidate the heterosexual nuclear family as the norm, despite the fact that several new types of family structures have emerged.

Sammanfattning

När en person avlider aktualiseras frågor om arvsrätt. Den svenska arvsrätten har ur ett historiskt perspektiv varit starkt påverkad av föreställningar om kön och familjestrukturer. Arvsreglerna är i dag könsneutrala, vilket innebär att varken en arvlåtares eller en arvtagares kön spelar roll vid fördelningen av kvarlåtenskapen. Arvsrätten påverkas dock fortfarande av kön genom den könsfokuserade föräldraskapen och dess rådande heteronorm. Uppsatsens syfte är att undersöka och kartlägga hur den svenska arvsrätten har påverkats, och än i dag påverkas, av föreställningar om kön och familjestrukturer. Normerna för familjebildning har utvecklats över tid, vilket även har återspeglats i arvsreglerna. Det har dock blivit allt vanligare med familjebildningar som inte följer den heteronormativa strukturen. Vem som blir rättsligt fastställd som förälder i lagens mening har betydelse för arvsrätten då den legala arvsordningen baseras på familjerättsliga relationer. Trots att ÄB formellt sett är könsneutral kan könet i praktiken ändå påverka vem som ärver.

Med hjälp av en genusrättsvetenskaplig analys identifieras och problematiseras dessa föreställningar. Då arvsrätten bygger på familjerättsliga relationer får även regler för fastställande av föräldraskap betydelse för arvsrätten. Även valet av samlevnadsform påverkar arvsrätten, både direkt och indirekt. Makar har arvsrätt och åtnjuter dessutom fördelaktigare regler när det gäller fastställande av rättsligt föräldraskap. Efter en analys av det material som presenteras i uppsatsen har jag nått fram till slutsatsen att den heterosexuella kärnfamiljen utgör basen för den svenska arvsrätten. Det biologiska släktskapet lyfts fram som ett viktigt fundament både för bestämmandet av arvsordningen och det rättsliga föräldraskapet. Äktenskapet och blodsbandet är dominerande aspekter i både ÄB och FB och de båda lagarna fortsätter att befästa den heterosexuella kärnfamiljen som norm, trots att flera olika former av familjebildning har vuxit fram.

Förord

Den 13 januari 2016 klev jag för första gången in i Pufendorfsalen för att påbörja mina studier vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet. Fyra år och fyra månader senare sitter jag här med ett färdigskrivet examensarbete och har precis insett att jag är klar. Över fyra års tågpendlande mellan Halmstad och Lund är över. Det innebär inget mer dagligt släpande på ett tiotal böcker eller evigt letande efter en studieplats i biblioteket på Juridicum. Men det betyder samtidigt inga fler dagliga luncher med mina skolkamrater eller körövningar med Culpa. Det är en vemodig känsla.

När jag inledde den sista terminen och började skriva på mitt examensarbete såg världen ut som vanligt. Sedan hände något. En pandemi växte fram och helt plötsligt såg vardagen helt annorlunda ut. En mängd tankar och frågor växte fram kring hur allt skulle arta sig. Vad händer om skolan måste stänga ner? Kommer jag att få ut min examen till sommaren? Till slut löste sig allt till det bästa och mitt i all ovisshet inför framtiden har jag lyckats med att skriva ett examensarbete som jag kan känna mig stolt över. Nu börjar ett nytt äventyr som jurist. Jag har klarat det. En 15 år lång dröm har nu blivit sann. Det har hänt mycket i mitt liv under dessa år på juristprogrammet och under arbetet med denna uppsats har jag insett hur mycket jag faktiskt har lärt mig. Jag ser fram emot nya äventyr, men jag kommer att sakna Lund och Juridicum. Kanske går jag fel till hösten och hamnar på Halmstad Centralstation där jag av gammal vana kliver på ett tåg mot Lund.

Tack, Lund, för allt du gett mig! Jag vill även rikta ett stort tack till min handledare Eva Ryrstedt för allt stöd på vägen.

Halmstad den 20 maj 2020

Josefine Enryd

Förkortningar och förklaringar

Arvejord	Jord som förvärvats genom arv. ¹
FB	Föräldrabalk (1949:381).
Forntid (Sverige)	Tiden fram till kristendomens införande på 1000-talet. Även kallat <i>förhistorisk tid</i> . ²
Frilla	Äldre benämning på älskarinna. ³
Fästning	Äldre ord för trolovning. ⁴
Ickebinär	En person som identifierar sig som både kvinna och man, varken kvinna eller man, eller någonstans mellan kvinna och man. ⁵
Kärnfamilj	Enligt den traditionella definitionen en familj bestående av en man och en kvinna som är gifta och har gemensamma biologiska eller adopterade barn. I dag räknas även familjer där föräldrarna inte är gifta. ⁶
LGI	Lag (2006:351) om genetisk integritet m.m.
NE	Nationalencyklopedin.
Partnerskapslagen	Lag (1994:1117) om registrerat partnerskap.
RB	Rättegångsbalk (1942:740).
SamboL	Sambolag (2003:376).
SCB	Statistiska centralbyrån.
Särkullbarn	Barn som endast den ena maken eller sambon är förälder till. Kan även benämnas särkullsbarn. ⁷
ÄktB	Äktenskapsbalk (1987:230).
ÄB	Ärvdabalk (1958:637).

---

¹ NE, 'Arvejord'.

² NE, 'Forntid'.

³ NE, 'Frilla'.

⁴ NE, 'Fästning'.

⁵ RFSL, 'Begräppordslista'.

⁶ NE, 'Kärnfamilj'.

⁷ NE, 'Särkullsbarn'.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vid dödsfall ska den avlidnes kvarlåtenskap fördelas mellan arvsberättigade personer.⁸ Reglerna för fördelning av kvarlåtenskap återfinns i ÄB. Den första allomfattande ÄB kom i 1734 års lag, vilken är en viktig företeelse i svensk lagstiftningshistoria. Genom 1734 års lag fick Sverige för första gången en gemensam lag som gällde i hela riket, både i städerna och på landsbygden.⁹

Enligt de observationer jag gjort under min tid på juristutbildningen har den svenska arvsrätten genom historien varit starkt påverkad av föreställningar om kön och familjestrukturer. Från och med år 1845 ärver män och kvinnor lika mycket och ÄB är därmed troligtvis den familjerättsliga lag som blev könsneutral först av alla.¹⁰ Trots att de svenska arvsreglerna i dag är könsneutrala påverkas dock arvsrätten fortfarande av kön genom reglerna om fastställande av rättsligt föräldraskap. Normerna för familjebildning har utvecklats över tid, vilket även har återspeglats i arvsreglerna. Det har dock på senare tid blivit allt vanligare med familjebildningar som inte följer den heteronormativa strukturen och därmed inte stämmer överens med de familjestrukturer som regleras i FB. Ett exempel är att när en kvinna som föder barn är gift med en man presumeras han vara barnets far, men detsamma sker inte om hon är gift med en kvinna. Vem som räknas som förälder i lagens mening får därmed effekter för arvsrätten då barnet kan stå utan arvsrätt till en tilltänkt förälder. Från år 2015 till år 2018 har årligen mer än 500 barn i åldern 0–5 år förlorat en eller båda sina föräldrar genom dödsfall.¹¹ Dessa uppgifter omfattar dock endast de föräldrar som är rättsligt fastställda och det

---

⁸ Brattström & Singer, s. 15–16.

⁹ Inger, s. 162–163.

¹⁰ Mägi & Zimmerman, s. 127; Inger, s. 254.

¹¹ Tabell 1, se bilaga.

kan därmed finnas ett mörkertal för de fall där föräldrarna inte varit rättsligt fastställda och barnet således inte haft någon arvsrätt.

Utomäktenskapliga barn stod helt utan arvsrätt fram till år 1867 då de fick begränsad arvsrätt efter modern. Först 1905 fick de även arvsrätt efter moderns släktingar och det dröjde sedan ända fram till år 1970 innan utomäktenskapliga barn ärvde sin far.¹² Utomäktenskapliga barn har med andra ord under endast 50 års tid haft arvsrätt efter båda sina föräldrar. SCB publicerar med jämna mellanrum en omfattande barn- och familjestatistik.¹³ Detta gjordes senast år 2018, då det framkom att tre av fyra barn¹⁴ bodde med båda sina föräldrar i en så kallad *kärnfamilj*.¹⁵ Under åren 2015 till 2018 fick mellan 44 000 och 48 000 barn uppleva en separation mellan sina föräldrar och därmed en upplösning av kärnfamiljen.¹⁶ År 2015 var en av tio barnfamiljer en ombildad familj, vilket innebär att den ena föräldern eller båda föräldrarna har barn från tidigare förhållanden.¹⁷

1.2 Syfte och frågeställningar

De svenska arvsreglerna har förändrats över tid och har påverkats av föreställningar om kön och rådande normer för familjebildning. I dag är ÄB könsneutral och har varit det sedan 1845. Den legala arvsordningen påverkas dock av hur familjebildningen regleras och vilka relationer som fastställs som familjerättsliga. Dessa regler finns i FB, vilken till skillnad från ÄB är långt ifrån könsneutral. Uppsatsens syfte är därmed att undersöka hur föreställningar om kön och familjebildning har påverkat arvsrätten genom historien och i vilken mån de gör det än i dag. Syftet är inte att ge något förslag

---

¹² Mägi & Zimmerman, s. 127.

¹³ Nästa publicering av SCB:s barn- och familjestatistik kommer den 11 juni 2020, se SCB, 'Barn- och familjestatistik'.

¹⁴ Med barn avses i SCB:s statistik de som inte fyllt 18 år.

¹⁵ SCB, 'Tre av fyra barn bor med båda sina föräldrar'.

¹⁶ Tabell 2, se bilaga.

¹⁷ SCB, 'Var tionde barnfamilj är en ombildad familj'.

till lagändring, utan endast att identifiera och problematisera de föreställningar om kön och familj som har effekt för arvsrätten.

För att uppnå syftet med uppsatsen ska följande frågor besvaras:

- Hur har föreställningar om kön och familj påverkat den svenska arvsrätten genom historien?
- Vilka värderingar kring familjens uppbyggnad går att se i dagens arvsregler?
- Hur påverkas arvsrätten i dag av föreställningar om kön och familjestrukturer i FB?

1.3 Metod

Vilken metod som används i ett forskningsarbete bör enligt rättsvetenskapsprofessor Åsa Gunnarsson m.fl. inte bestämmas på förhand, utan avgöras av de frågor som är föremål för forskningen. Inom rättsvetenskapen används den rättsdogmatiska juridiska metoden flitigt, både för forskare och praktiska utövare.¹⁸ Metoden går ut på att med hjälp av rättskällorna – det vill säga lagstiftning, rättspraxis, förarbeten och juridisk doktrin – fastställa vad som är gällande rätt.¹⁹ Rättsdogmatiken är därmed endast intresserad av hur normerna ser ut och inte hur de tillämpas i praktiken. Rättsdogmatiken kan dock användas för att kritisera det gällande rättsläget och ge förslag på ändringar. Det har även föreslagits att man borde kalla metoden för rättsanalytisk metod, då den praktiserande juristen hela tiden måste tolka och analysera gällande rätt och därmed gör mer än att endast läsa lagtext och återge rättsfall.²⁰

Syftet med uppsatsen är inte att endast redogöra för gällande rätt på familjerättens och särskilt arvsrättens område, utan att analysera hur

---

¹⁸ Gunnarsson m.fl., s. 95–96.

¹⁹ Kleineman, s. 21.

²⁰ Kleineman, s. 24–25.

föreställningar om kön och familjestrukturer påverkar arvsrätten. Den rättsdogmatiska metoden kan således inte i tillräcklig utsträckning tillgodose uppsatsens behov. För att uppfylla uppsatsens syfte används därmed den genusrättsvetenskapliga metoden. Inom genusrättsvetenskapen görs, till skillnad från inom rättsdogmatiken, skillnad på forskning och praktisk juridik.²¹ Genusrättsvetenskapen är en del av rättsvetenskapen och fokuserar på sambandet mellan kön och rätt.²² Genusrättsvetenskapliga forskare har kritiserat den normativa rättskälleläran då de menar att det även är nödvändigt att studera annat material för att kunna analysera hur lagen tillämpas och vilka konsekvenser den får.²³ Även genusrättsvetenskapliga forskare använder sig dock av rättsdogmatisk metod, men istället för att endast fastställa vad som är gällande rätt används rätten som en kritisk utgångspunkt.²⁴ Inom genusrättsvetenskapen ses även den empiriska verkligheten som en kunskapskälla, tillsammans med den normativa rättskälleläran. Mot denna grund behövs en annan metod än den rättsdogmatiska då den endast handlar om att tolka rättskällorna.²⁵

Genusrättsvetenskapen kallades från början kvinnorätt. Den växte fram under 1970-talet genom en kritik mot att rätten inte uppnådde målsättningen om likabehandling av könen. Från början var genusrättsvetenskapen inriktad på kvinnor och deras verkliga problem, men den har med tiden även kommit att handla om studerandet av hur rätten producerar och reproducerar kön och föreställningar om kön. Inom genusrättsvetenskapen finns tre centrala begrepp: kön, genus och rätt. Genus är endast ett teoretiskt begrepp och därmed inget rättsligt sådant. Medan begreppet kön syftar på det biologiska könet används genusbegreppet för att visa på att kön endast är en social konstruktion och därmed inget givet.²⁶

---

²¹ Gunnarsson m.fl., s. 95.

²² Gunnarsson m.fl., s. 11.

²³ Gunnarsson m.fl., s. 98–99.

²⁴ Gunnarsson m.fl., s. 104.

²⁵ Svensson (2018), s. 278.

²⁶ Svensson (2018), s. 276–280.

En central del av genusrättsvetenskapen handlar som tidigare nämnts om hur rätten producerar och reproducerar könsrelationer. Eva-Maria Svensson menar att alla kritiska perspektiv har sin utgångspunkt i att rätten bör ses i relation till människors verklighet. Inom rättsvetenskapen ses rätten som en konkret maktordning med faktiska konsekvenser i människors liv och inte endast som ett abstrakt idésystem. Inom genusrättsvetenskapen ses rätten däremot som en social konstruktion och ett normsystem som interagerar med både andra normsystem och samhället. Genusbegreppet kan användas som hjälp för att problematisera hur rätten producerar och reproducerar en viss genusordning. Genom genusbegreppet kan man göra sig fri från förutsatta föreställningar om kön och samtidigt problematisera dessa. Den genusrättsvetenskapliga forskningen kan därmed användas i syfte att få de som verkar inom den juridiska praktiken att bli mer medvetna om hur rättssystemet bekräftar och befäster diskriminerande praktiker.²⁷

1.4 Teori

1.4.1 Inledande kommentarer

Min teori och utgångspunkt för denna uppsats är att det finns starka föreställningar om familj och könsroller som än i dag lever kvar och påverkar arvsreglerna. Genom att tillämpa teorin nedan på det material som presenteras i uppsatsen kan jag identifiera dessa föreställningar och problematisera dem.

1.4.2 Familjebegreppet i rätten och samhället

Enligt Åsa Gunnarsson finns det ett antagande inom juridiken om att varje individ är autonom och därmed kompetent att fatta egna beslut. Detta antagande ligger till grund för uppfattningen om att det finns en privat sfär där individen har egen kompetens att agera och där staten inte ska gå in.²⁸ En

---

²⁷ Svensson (2018), s. 276–278.

²⁸ Gunnarsson (2007), s. 233–234.

grundsten i det moderna samhället anses vara en god hemmamiljö där föräldrarna är kärleksfulla och ansvarstagande. Brister i detta har därför ansetts legitimerade ingrepp i den privata sfären.²⁹ Familjerättens område är mycket utförligt reglerat och där har rätten en tydlig uppgift att påverka människors attityd. Ett argument som stödjer mer reglering av den privata sfären är således att lagen kan påverka människors åsikter på ett positivt sätt. Eva-Maria Svensson menar att rätten medvetet används i just detta syfte. En attitydförändring i samhället kan därmed synas genom en lagändring och denna ändring kan i sin tur påverka attityden i samhället.³⁰ På så sätt kan rätten återspegla den samhälleliga uppfattningen samtidigt som den förstärker och befäster den.

Familjen kan ha både en psykologisk, känslomässig och kulturell betydelse för individen.³¹ Familjens villkor förändras över tid i korrelation med förändringar i samhället och rådande familjepolitik.³² Familjebegreppet har dock ingen given innebörd, utan familjen formas hela tiden av de egna medlemmarna genom att de skapar egna villkor och egna föräldra- och könsidentiteter.³³ Familjebegreppet definieras på olika sätt i olika sammanhang och människor blir mer och mer medvetna om att familjen och föreställningar kring dess uppbyggnad är socialt konstruerade.³⁴ Inte ens den svenska lagstiftningen innehåller en enhetlig definition, utan vad som anses utgöra en familj varierar mellan olika rättsområden. Inom civilrätten fokuserar familjebegreppet på samlevnad och släktskap.³⁵ Denna definition återfinns även i NE, där familjen beskrivs som en entitet som bygger på en kombination mellan äktenskap och blodsband och som i de flesta kulturer utgör grunden för samhällets uppbyggnad.³⁶

---

²⁹ Bergman m.fl., s. 11.

³⁰ Svensson (1997), s. 237–238.

³¹ Bergman m.fl., s. 14.

³² Johansson, s. 31.

³³ Bäck-Wiklund, s. 26.

³⁴ Johansson, s. 10–15.

³⁵ Singer (2000), s. 101.

³⁶ NE, 'Familj'.

Familjeforskaren Holger Nilén menar att begreppen familj och äktenskap ofta används på ett sådant sätt att de framstår som samma sak och att detta är mycket vilseledande. Familjebegreppet är således både otydligt och värdeladdat. Nilén försöker förtydliga familjebegreppet genom att förklara förhållandet mellan familj och äktenskap. Han kommer fram till att äktenskapet är en underkategori till familjen, då ”äktenskapsgruppen” aldrig kan vara större än familjen, utan endast utgör en del av den. Han beskriver dock äktenskapet som familjens lagliga grund.³⁷ Familjen har sin grund i äktenskapet, men äktenskapet har inte uppstått ur familjen.³⁸ Det bör uppmärksammas att Nilén framförde dessa åsikter i en bok som utgavs för nästan 50 år sedan och att familjebegreppet inte tycks ha blivit mycket tydligare sedan dess.

1.4.3 Kärnfamiljen som norm

Familjen är inte ett enkelt definierat begrepp och det försvåras ytterligare av att familjen på samma gång är ett rättsligt, politiskt, socialt och kulturellt fenomen.³⁹ Thomas Johansson, professor i socialpsykologi, menar att den heterosexuella medelklassfamiljen – kärnfamiljen – ofta blir norm för hur familjen bör vara uppbyggd. Det finns dock en mängd olika familjekonstellationer, men dessa får sällan plats i diskussionen.⁴⁰ Kärnfamiljen har länge varit en obestridd utgångspunkt i fråga om föräldraskap och familjens uppbyggnad.⁴¹ Kärnfamiljen framstår som norm, både genom de familjeföreställningar som människor uttrycker privat och genom de regler för familjebildning som uttrycks i lagstiftningen.⁴²

Postkoloniala forskare riktar kritik mot att den västerländska kärnfamiljen används som mall för hur familjen bör se ut och att den därmed blir

---

³⁷ Nilén, s. 13–15.

³⁸ Nilén, s. 24.

³⁹ Johansson, s. 10.

⁴⁰ Johansson, s. 37.

⁴¹ Bergman m.fl., s. 13.

⁴² Bekkengen, s. 245.

normbildande.⁴³ Thomas Johansson menar att nya typer av familjebildningar växer fram, samtidigt som de gamla, traditionella samlevnadsformerna hela tiden omskapas.⁴⁴ Familjen beskrivs ofta, som nämnts ovan, som en entitet som är grundad på blodsband. Föreställningen av den biologiska och genetiska kärnfamiljen är dominerande i vårt samhälle och vår kultur. Det finns dock många olika sätt att bilda familj och få barn som försvagar kärnfamiljens högt uppsatta position.⁴⁵ För en del handlar familj om blodsband, medan andra definierar familj i form av andra nära relationer.⁴⁶ En del av uppsatsens syfte är att identifiera vilka föreställningar om familjen som den svenska arvsrätten ger uttryck för och hur det har förändrats genom historien.

1.4.4 Kön och könsroller i rätten

Det är svårt att redogöra för familjestrukturer utan att komma in på frågor om kön. Under mycket lång tid var normen att kvinnorna stannade hemma och tog hand om hemmet och barnen medan männen arbetade för att försörja familjen. När kvinnorna under 1960-talet började ta sig ut på arbetsmarknaden förändrades dock kvinnosynen i samhället. Det började diskuteras om könsroller och kvinnors kollektiva underordning i hemmet och samhället. Det påpekades bland annat att barnomsorgen inte var en kvinnofråga, utan en fråga om könsroller och om hur omsorgsansvaret fördelades mellan män och kvinnor. Under 1970-talet förändrades könsrollerna i familjen och samtidigt som kvinnor tog större plats på arbetsmarknaden tog männen ett större ansvar för hemmet. Margareta Bäck-Wiklund menar att den traditionella formen av familjen därmed dödförklarades under 1970-talet och att feministiska forskare i samband med detta istället gick över till frågor som handlar om identitet, sexualitet och föreställningen om ett enhetligt kvinnligt subjekt.⁴⁷

---

⁴³ Johansson, s. 11.

⁴⁴ Johansson, s. 14.

⁴⁵ Johansson, s. 93–95.

⁴⁶ Bergman m.fl., s. 14.

⁴⁷ Bäck-Wiklund, s. 23–25.

Lagstiftningen utgår i grunden från ett könsneutralt rättssubjekt och könsdifferentiering har till stor del försvunnit ur den svenska lagstiftningen. Rätten anses i sig vara objektiv och inte könsdiskriminerande. Åsa Gunnarsson menar att rätten utgår från ett rättssubjekt som är könlöst och jämlikt.⁴⁸ I en undersökning gjord av European Institute for Gender Equality år 2019 är Sverige det mest jämställda landet i Europa.⁴⁹ Det påpekas dock att familjepolitiken präglas av en bakomliggande heteronorm och att villkoren för det rättsliga föräldraskapet än i dag påverkas av kön och sexualitet. Föreställningar om kön implementeras och rekonstrueras genom lagstiftningen, vetenskapen och det offentliga samtalet om familjen.⁵⁰

I avsnitt 1.3 beskrivs hur genusrättsvetenskapen gick från att vara inriktad på kvinnor till att handla om hur rätten producerar och reproducerar kön och genus.⁵¹ Åsa Gunnarsson menar att vi genom att studera hur kön och genus konstrueras i rätten kan synliggöra och ifrågasätta föreställningar om familjen. Genom detta kan vi kritisera hur rätten i vissa fall blir diskriminerande istället för att skapa jämställdhet. En formell jämställdhet kan få olika konsekvenser beroende på kön och därmed bli ojämfälld i praktiken.⁵² Jag vill med denna uppsats visa hur den formellt könsneutrala och jämställda ÄB i praktiken blir ojämfälld på grund av att FB inte är könsneutral i fråga om fastställande av rättsligt föräldraskap. ÄB får således inte den könsneutrala verkan i praktiken som den formella könsneutraliteten aspirerar på.

1.5 Avgränsningar

Då uppsatsen behandlar arvsrätt på grund av släktskap är det de legala arvsreglerna som är i fokus i denna uppsats. Regler om testamente faller

---

⁴⁸ Gunnarsson (2007), s. 234.

⁴⁹ Regeringen, 'Sverige mest jämställda EU-landet i ny mätning'.

⁵⁰ Bergman m.fl., s. 11–13.

⁵¹ Svensson (2018), s. 280.

⁵² Gunnarsson (2001), s. 12.

därmed utanför uppsatsens syfte, med undantag för laglotten då den är ett skydd för bröstarvingar och hör ihop med den legala arvsordningen. Även makes arvsrätt faller inom ramen för uppsatsen då den inryms i den legala arvsrätten samt ger uttryck för värderingar kring hur familjen ska vara uppbyggd. Sambors arvsrätt presenteras i ett mycket kort avsnitt i uppsatsen då en sådan arvsrätt inte existerar i svensk lag. Avsaknaden av en arvsrätt för sambor är dock av vikt för att analysera vilka familjeföreställningar som påverkar arvsrätten och detta behandlas därmed närmare i analysen.

Den första allomfattande ÄB kom i 1734 års lag. Av den anledningen har den historiska redogörelsen av arvsrätten i huvudsak begränsats till år 1734 och framåt. Det fanns även tidigare ärvdabalkar i de olika landskapslagarna samt i landslagarna, men då dessa inte var gemensamma för hela riket, och det inte heller får plats i denna uppsats med en djupgående redogörelse för samtliga av dessa lagar, behandlas inte arvsrätten innan år 1734 mer än i de sammanhang då det bedömts nödvändigt.

1.6 Material och forskningsläge

Det centrala materialet för uppsatsen är de svenska arvsreglerna, vilka återfinns i ÄB. Då uppsatsen ska analysera hur föreställningar om kön och familjestrukturer påverkar den formellt könsneutrala arvsrätten måste även de familjerättsliga relationerna till viss del undersökas. Regler om fastställande av föräldraskap finns i FB och regler om äktenskap finns i ÄktB. Båda dessa lagar har betydelse för arvsrätten då de reglerar de familjerättsliga relationerna. Endast de delar av dessa lagar som är av vikt för att uppfylla uppsatsens syfte kommer att behandlas. Således kommer bestämmelser om vårdnad och liknande att bortses från i FB. I ÄB är det den legala arvsordningen och makes arvsrätt som är relevant. Gällande den legala arvsrätten spelar även laglotten roll och därmed behandlas den i uppsatsen.

När det gäller genusforskning på familjerättens område finns en hel del publicerat forskningsmaterial att tillgå. Åsa Gunnarsson och Eva-Maria Svensson har skapat flertalet verk inom det genusrättsvetenskapliga området, både var för sig och tillsammans. Åsa Gunnarsson är professor i rättsvetenskap vid Umeå universitet och Eva-Maria Svensson är professor i rättsvetenskap vid juridiska institutionen vid Göteborgs universitet. Svenssons *Genus och rätt* gavs ut år 1997 och är än i dag en stark illustration av hur rättens formella könsneutralitet döljer de faktiska förhållanden som finns mellan könen. Gunnarsson har även skrivit om familjen som en utmaning för genusforskningen i *Familjeföreställningar* från år 2001, vilken hon sammanställt tillsammans med Monica Burman. Gunnarsson och Svensson har därtill tillsammans med Jannice Käll, lektor i immaterialrätt vid Högskolan i Halmstad, och Wanna Svedberg, lektor i straffrätt vid juridiska institutionen vid Göteborgs universitet, gett ut den andra upplagan av *Genusrättsvetenskap* från 2018, vilken är en utförlig beskrivning av genusrättsvetenskapen och hur den kan användas. På samma ämne har även Svensson skrivit ett kapitel i den andra upplagan av *Juridisk metodlära* från 2018, vilken sammanställts av Maria Nääv och Mauro Zamboni.

Erik Mägi och Lina-lea Zimmerman har tillsammans författat en bok med titeln *Stjärnfamiljejuridik*, vilken publicerades år 2015. Erik Mägi är doktorand i civilrätt vid Juridiska institutionen vid Göteborgs universitet och forskar om rättsligt föräldraskap ur ett normkritiskt perspektiv. Begreppet *stjärnfamilj* är en utvidgning av det erkända begreppet *kärnfamilj* och innefattar alla typer av familjebildningar.⁵³ I *Stjärnfamiljejuridik* finns ett avsnitt om arvsrätt där författarna kort redogör för hur rättsläget ser ut för en familj som faller utanför normen i ÄB. Mägi arbetar just nu på ett forskningsprojekt med arbetsnamnet *Förälder i lagens namn – fastställelse av föräldraskap, normkritik och intersektionalitet, barns rättigheter och rättslig design*. Arbetet går ut på att visa hur rätten bidrar till att upprätthålla

---

⁵³ Mägi & Zimmerman, s. 18.

sociala normer och maktordningar kopplade till bland annat kön och familjerelationer.⁵⁴

1.7 Disposition

Kapitel 2 inleder uppsatsens materiella del med en redogörelse för hur föreställningar om familjestrukturer och kön har utvecklats genom historien. Här får läsaren en inblick i hur könsrollerna och maktstrukturen såg ut i familjen förr i tiden, samt hur regler om fastställande av föräldraskap växte fram i den svenska rätten.

I kapitel 3 skildras den svenska arvsrättens utveckling. Här återknyts informationen till materialet i kapitel 2.

I kapitel 4 redogörs för hur familjebildningen ser ut i dag. I kapitlet har en del statistik tagits med för att visa hur dagens människor väljer att leva sina liv, både i fråga om samlevnadsformer och familjebildning. Här beskrivs kortfattat olika typer av familjekonstellationer samt hur den rättsliga regleringen ser ut kring föräldraskapet till ett barn.

Kapitel 5 beskriver gällande rätt på arvsrättens område. Här förklaras reglerna för den legala arvsordningen samt makes och sambos arvsrätt.

Kapitel 6 utgör den sista delen av uppsatsen, vilken innehåller min analys. Detta är den del av uppsatsen där jag får värdera den information som redogjorts för och uttrycka mina egna personliga åsikter. I detta kapitel knyter jag ihop uppsatsen och besvarar frågeställningarna.

Jag har valt att ta upp föreställningar om familj och kön före reglerna om arvsrätt, både vid den historiska och nutida redogörelsen, med anledning av att arvsrätten ska knytas till normer för familjebildning.

---

⁵⁴ Göteborgs universitet, 'Om Erik Mägi'.

2 Familjestrukturer och kön under utveckling

2.1 Maktstrukturer och könsroller

Maktförhållandet mellan mannen och kvinnan utgör en stor del i familjens utveckling. För länge sedan, under forntiden, var män och kvinnor jämställda. Både männen och kvinnorna arbetade och deltog i krig. Under forntiden hade inte heller barnafödandet någon effekt för maktstrukturer eller könsroller. När jordbruket utvecklades uppstod dock ett behov av att trygga tillväxten av arbetsstyrka inom familjen, vilket placerade kvinnan i en högre position än mannen. En del forskare menar emellertid att detta så kallade *matriarkat* är en myt och att samhället alltid har präglats av patriarkala strukturer.⁵⁵

Under medeltiden gjorde kristendomen sitt intåg i Sverige. Med religionen kom även en ny rättsordning, den kanoniska rätten, vilken fastställde att kvinnan var skapad för mannen och därmed underställd honom.⁵⁶ Fram till andra halvan av 1800-talet var alla ogifta kvinnor omyndiga och de saknade därmed rättskapacitet. Motiven bakom kvinnans omyndighet var bland annat att det kvinnliga könet var underlägset det manliga och att kvinnor därmed inte borde få utöva någon myndighet. Det hänvisades även till Bibeln och att myndighet för kvinnor skulle strida mot Guds ord, då Bibeln stadgade att mannen var kvinnans överhuvud. År 1858 blev det dock, efter en del motstånd, till slut möjligt för en ogift kvinna som fyllt 25 år att anmäla hos domstol att hon ville bli myndig och själv råda över sin egendom. Redan fem år senare skedde detta automatiskt utan att någon anmälan fordrades. År 1884 blev ogifta kvinnor, likt män, automatiskt myndiga vid 21 års ålder.⁵⁷ Om en myndig kvinna ingick äktenskap förlorade hon dock sin myndighet och

---

⁵⁵ Nilén, s. 31–33 och 71–72.

⁵⁶ Nilén, s. 61.

⁵⁷ Hafström, s. 106–107; Inger, s. 249–250.

mannen blev därmed förmyndare för sin hustru vid ingåendet av äktenskapet.⁵⁸

Något som ofta har ansetts vara roten till kvinnors underordning är reproduktionen och den skillnad som därmed existerar mellan könen. Holger Nilén menar att kvinnans reproduktionsroll har värderats olika under olika tider i samband med arvsrättens utveckling. När arvsrätten infördes i Sverige blev barnafödandet viktigt för familjen och kvinnan fick således en högre ställning. På grund av kvinnans ansvar för att ta hand om familjen anses hon dock inte kunna ha en lika stor roll i produktionen som mannen. Kvinnans arbete har därmed genom historien fått förpassas till hemmet och bestå av hushållsarbete och barnpassning, medan mannen, i rollen av familjeförsörjare, har kunnat utföra avlönat arbete.⁵⁹ Föreställningar om kön och familjestrukturer har förändrats genom historien och särskilt drastiskt under 1900-talet. Under början av århundradet var det fortfarande kvinnans uppgift att ta hand om familjen och hushållet medan mannen arbetade, men vid seklets slut rådde en mer jämställd samhällssyn där mannen och kvinnan skulle dela på föräldraskapet och ha samma förutsättningar för att arbeta.⁶⁰ I takt med att kvinnor började arbeta och utbilda sig försvagades därmed familjens kraft som institution, men den patriarkaliska synen på kvinnan och hennes roll i familjen och samhället lever fortfarande kvar.⁶¹

2.2 Samlevnad

2.2.1 Att leva tillsammans på egna villkor

Människors sätt att slå sig ihop och bilda familj har förändrats genom historien. Den äldsta historiska äktenskapsform som med säkerhet kan

---

⁵⁸ Inger, s. 244.

⁵⁹ Nilén, s. 71–73.

⁶⁰ Bergman m.fl., s. 12.

⁶¹ Nilén, s. 69 och 80.

bevisas är gruppäktenskap.⁶² Detta innebar stora familjer som i sig utgjorde egna samhällen. I samband med förändringar i samhället förändrades familjens villkor och den polygama storfamiljen kom att ersättas av den monogama småfamiljen.⁶³ Detta skedde dock inte över en dag, utan har tagit lång tid.

Under medeltiden var äktenskapet inte i huvudsak en kyrklig angelägenhet. Det fanns vid denna tid flera olika äktenskapsliknande samlevnadsformer som var godtagna. Kyrklig vigsel var naturligtvis en av dem och så även samlevnad under trolovning, men det var även accepterat med samlevnad utan varken trolovning eller äktenskap. I äldre tid var äktenskapets främsta funktion att gynna reproduktionen och se till att de barn som föddes blev erkända som fullvärdiga medlemmar av samhället. Under medeltiden var det därmed inte endast godkänt att leva tillsammans utan trolovning eller äktenskap, utan det var även socialt erkänt att få barn tillsammans under denna samlevnadsform. Detta kallades för slegfredskap och skiljde sig från äktenskapet på så sätt att äktenskapet var ett avtal som ingicks mellan makarna och deras släkter, medan slegfredskapet endast var en privat överenskommelse mellan de samlevande.⁶⁴

Under medeltiden var det vanligt att ha utomäktenskapliga förhållanden med frillor. Detta var troligtvis vanligt förekommande i de lägre samhällsskikten då det inte krävdes några dyrbara gåvor likt de vid ingående av äktenskap. Det var dock inte endast de ekonomiskt svagare i samhället som utnyttjade denna möjlighet, utan även hövdingar och kungar hade gärna frillor på sidan av. Den katolska kyrkan var så klart emot detta, men även de svenska prästerna gick emot påvarnas uppmaningar. Frillornas roll var huvudsakligen att föda fram arvingar. Då äktenskapsskillnad var förbjudet av kyrkan kunde en man inte gifta om sig om hans hustru var ofruktsam, vilket innebar att frillorna därmed hade en viktig funktion för att säkra tillväxten av arvingar.⁶⁵

---

⁶² Nilén, s. 24.

⁶³ Nilén, s. 29–30 och 34–35.

⁶⁴ Gaunt, s. 62–63.

⁶⁵ Gaunt, s. 64–66.

2.2.2 Från kyrklig makt till en liberal äktenskapslagstiftning

Trolovningen var under medeltiden en av tre ceremonier som hörde till ingåendet av äktenskapet. Trolovningen var en icke-kyrklig, men bindande, akt genom vilken mannen och kvinnan inför vittnen ingick ett avtal om att ingå äktenskap. Den kyrkliga vigseln var däremot inte bindande.⁶⁶ I slutet av 1500-talet infördes nya regler för trolovningen i ett försök att styra upp och närmare kontrollera samlivet. Från och med nu skulle trolovningen ske inför en präst, vilket man trodde skulle minska antalet skilsmäsoansökningar. Genom att göra trolovningen till en kyrklig handling blev dock reglerna om äktenskapet otydliga och det uppstod förvirring kring vad som egentligen utgjorde ett riktigt äktenskap. Människor förstod inte att det nu var förbjudet att påbörja samlevnaden innan vigselakten hade utförts, vilket gjorde att många ovetandes fortsatte att sammanleva under numera förbjudna former.⁶⁷

Enligt 1734 års lag utgjorde en redan pågående trolovning ett äktenskapshinder och det var även förbjudet för två personer att ingå äktenskap om de tillsammans begått äktenskapsbrott. Genom 1734 års lag flyttades mål om äktenskapsskillnad från kyrkans värld till de civila domstolarna. Genom lagen blev även lysning och kyrklig vigsel obligatoriskt för att äktenskapet skulle få full rättsverkan. Ingåendet av äktenskapet hade således en stark religiös förankring medan äktenskapsskillnaden var något som behandlades utanför kyrkans värld.⁶⁸ För att kunna få ut lysning krävdes att man var både döpt och konfirmerad, vilket ställde till det för de personer som var otroende eller tillhörde ett annat trossamfund än svenska kyrkan. För att lösa detta problem blev det år 1873 möjligt att välja borgerlig vigsel om endast den ena eller ingen av makarna tillhörde svenska kyrkan. År 1908 blev det möjligt för alla svenska medborgare att genomgå en borgerlig vigsel, även om de tillhörde svenska kyrkan.⁶⁹

---

⁶⁶ Gaunt, s. 66.

⁶⁷ Gaunt, s. 69–70.

⁶⁸ Inger, s. 172–175.

⁶⁹ Inger, s. 239–241.

Äktenskapet var från början en kyrklig företeelse, men kom med tiden att ha mindre och mindre koppling till religion. Under 1700- och 1800-talen skedde förändringar i samhället, vilka även påverkade lagstiftningen. Trots att kyrkans inflytande började minska betraktades dock äktenskapet fortfarande som mycket önskvärt. Äktenskapet sågs som en gudomlig skapelse som man inte skulle bryta sönder.⁷⁰ Först genom 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösande blev det tillåtet att skilja sig utan någon särskild anledning. Det räckte att makarna uppgav att det förelåg djup och varaktig söndring mellan dem och att deras samlevnad därmed hade mist sin mening. Den svenska lagstiftningen var därigenom mycket liberal sett ur ett internationellt perspektiv.⁷¹ I samband med detta upphörde även trolovning och äktenskapsbrott att vara äktenskapshinder.⁷² Kyrkans förlorade makt var därmed ett faktum.

2.3 Föräldraskapets utveckling

2.3.1 Inledande kommentarer

Under medeltiden talades det om äkta börd i frågor om barn. På denna tid kallades barn som avlats inom äktenskap, fästning eller våldtäkt för *äkta barn*. Detta gällde även om barnet fötts före fästning och äktenskap, om föräldrarna senare ingick äktenskap. De barn som inte föll in under denna kategori kallades *oäkta barn*.⁷³

Under medeltiden fanns ett rättsligt institut som kallades ättledning, vilket påminde om adoptionsinstitutet. Under medeltiden var ätten – släkten – viktig för familjen och individen. Den enskilda individen var inget eget rättssubjekt, utan alla rättigheter och skyldigheter låg hos ätten. Den som var ättlös var därmed även rättslös. Alla människor föddes in i en ätt, med undantag för

---

⁷⁰ Inger, s. 246–248.

⁷¹ Agell & Brattström, s. 39–40.

⁷² Inger, s. 242.

⁷³ Hafström, s. 83; Inger, s. 31–32.

trälarna. Genom ättledning kunde dock en träl tas upp i en ättegemenskap och få åtnjuta dess rättigheter. Om en man som tillhörde en ätt fick barn med en trälkvinna kunde även barnet tas upp i faderns ätt, vilket i praktiken innebar ett erkännande av släktskapet.⁷⁴

2.3.2 Fastställande av föräldraskap

År 1778 infördes en lagstadgad anonymitetsrätt för ogifta mödrar, vars syfte var att motverka barnamord. På den tiden var barnafödande utanför äktenskap straffbart och anonymitetsrätten gjorde det därmed möjligt för en ogift kvinna att inte antecknas som barnets mor och på så sätt undvika påföljder. Barnet blev då antecknat i kyrkoböckerna som fött av en okänd moder. Detta mötte stark kritik från kyrkans håll då det ansågs främja syndiga, utomäktenskapliga förbindelser. Under det följande århundradet gjorde prästeståndet åtskilliga försök att få till en förändring av rättsläget, dock utan framgång. Först i början av 1900-talet blev anonymitetsrätten på allvar föremål för diskussion i riksdagen. Då arvsrätten år 1905 förändrades för utomäktenskapliga barn så att de fick ärva sina släktingar på moderns sida innebar anonymitetsrätten att dessa barn i många fall inte kunde göra anspråk på något arv då modern var okänd. Det anfördes även att det vore en stor förlust för barnet att inte få möjlighet att känna till sin härkomst, samt att avsaknaden av en moders stöd och inflytande i livet kunde resultera i olyckliga följder för barnet. Anonymitetsrätten kom därmed till slut att avskaffas år 1917.⁷⁵ Anonymitetsrätten stod i rak kontrast till dagens rätt för ett barn att känna till sitt ursprung.

Förhållandet mellan föräldrar och barn blev först under början av 1900-talet ordentligt reglerat. På den tiden saknades tydliga regler för fastställande av föräldraskap, vilket ibland gjorde det svårt att veta vilka föräldrarna var till ett utomäktenskapligt barn. Då ansvaret för ett barns försörjning och uppfostran ansågs ligga hos föräldrarna fanns det ett behov av att kunna

---

⁷⁴ Hafström, s. 92; Inger, s. 22 och 33.

⁷⁵ Hafström, s. 86–88; Inger, s. 251–252.

fastställa föräldraskapet. Resultatet blev att det år 1917 infördes två lagar om fastställandet av faderskapet till ett barn: lagen om äktenskaplig börd och lagen om barn utom äktenskap. Huvudsyftet med faderskapslagstiftningen var att möjliggöra fastställande av faderskap för utomäktenskapliga barn, då det ansågs vara förhållandevis enkelt att fastställa faderskapet för inomäktenskapliga barn. Det hade sedan länge tillämpats en princip för fastställande av äkta börd genom vilken maken till en kvinna som föder barn skulle anses vara barnets far. Genom lagen om äktenskaplig börd blev denna faderskapspresumtion lagstadgad. En annan sorts presumtionsregel infördes i lagen om barn utom äktenskap, vilken stadgade att den man som haft samlag med modern under den tid då barnet blivit avlat anses vara barnets far.⁷⁶ År 1917 blev det även möjligt för den som fyllt 25 år att adoptera. Makar skulle som huvudregel adoptera gemensamt, men den ena maken kunde även adoptera den andre makens barn genom närståendeadoption.⁷⁷

Det är osäkert exakt när insemination började utföras i Sverige, men man vet att det åtminstone har förekommit sedan 1920-talet.⁷⁸ År 1978 föddes det första barnet genom befruktning utanför kroppen (IVF) i världen och fyra år senare föddes det första barnet i Sverige.⁷⁹ På grund av den medicinska utvecklingen som skedde på 1980-talet ansåg lagstiftaren att det behövdes en rättslig reglering av faderskapet vid assisterad befruktning. År 1985 kom därmed en lag som stadgade att maken eller sambon till en kvinna som fött barn genom insemination ska fastställas som far till barnet om han har lämnat sitt samtycke till behandlingen. År 1988 kom en motsvarande reglering om fastställande av faderskap vid befruktning utanför kroppen.⁸⁰

---

⁷⁶ Singer (2000), s. 126–128.

⁷⁷ Inger, s. 253.

⁷⁸ Saldeen (2013), s. 118.

⁷⁹ Saldeen (2013), s. 125.

⁸⁰ Inger, s. 328.

3 Arvsrättens utveckling

3.1 Föräldrarnas synd – barnets förlust

Innan engiftesprincipen blivit klart accepterad i Sverige hade utomäktenskapliga barn en allmänt god rättsställning. Äktenskapet var vid den tiden inte nämnvärt högaktat och det föll sig därmed naturligt att det inte kunde göras stor skillnad mellan inomäktenskapliga och utomäktenskapliga barn. Under denna tid var det troligtvis vanligt att mannen i huset hade utomäktenskapliga förbindelser med frillor och att dessa resulterade i utomäktenskapliga barn. Dessa barn var sannolikt accepterade om mannens hustru inte själv kunde få barn, då det var mycket viktigt att säkra familjens tillväxt och på så sätt bibehålla ättens makt och bevara arvet i släkten. Frillobarn ansågs ha delaktighet i föräldrarnas gemenskap då det handlade om mer stadigvarande förbindelser. Det viktigaste var trots allt att mannens blod flöt i barnens ådror. Detta synsätt förändrades dock under landskapslagarnas tid då den katolska kyrkan började få större makt i Sverige. Kyrkan såg på äktenskapet som något heligt och utomäktenskapliga förbindelser var således syndiga. Det ansågs därvid att den synd som föräldrarna begått även skulle drabba barnet vid utomäktenskapliga förbindelser. Detta synsätt präglade arvsrätten under medeltiden och gav utomäktenskapliga barn en inskränkt, eller i vissa fall obefintlig, arvsrätt.⁸¹

I äldre tid hade släktgemenskapen stor inverkan på arvsrätten då man ville skydda den fasta egendomen och hålla kvar den inom släkten. Landskapslagarna utformades med hänsyn till den bondekultur som då var rådande. Det var viktigt att behålla jorden i släkten då den utgjorde huvuddelen av egendomen. Det var på den tiden mannen som var familjens förgrundsgestalt och det var också via männen som arvet fördes vidare genom släktleden. Enligt äldre versioner av Östgötalagens arvsregler ärvde i första hand söner. Döttrar ärvde endast om det inte fanns några söner. Efter en

---

⁸¹ Hafström, s. 84–85; Inger, s. 32.

lagändring omkring år 1260 ärvde söner och döttrar tillsammans, men söner hade fortfarande en starkare arvsrätt genom att de tog dubbel lott. Under medeltiden kunde en dotter dessutom förlora arvsrätten efter sina föräldrar om hon ingick äktenskap mot deras vilja.⁸²

3.2 Ett rike – en lag

Under 1600- och 1700-talen fortsatte de utomäktenskapliga barnens rättsställning att försämrats i takt med att den ortodoxa kristendomen fick större genomslagskraft i Sverige.⁸³ Enligt 1734 års lag var barn som avlats under trolovning eller äktenskapslöfte likställda med inomäktenskapliga barn och hade därmed arvsrätt efter sina föräldrar. Barn som avlats utanför äktenskapet, i hordom eller i förbjudna led hade däremot ingen arvsrätt, men om barnet avled hade föräldrarna arvsrätt efter barnet.⁸⁴

Genom 1734 års lag fick Sverige för första gången en gemensam lag som gällde i hela riket, både i städerna och på landsbygden.⁸⁵ Det går att se att dagens ÄB härstammar från 1734 års ÄB. Båda lagarna innehåller till exempel liknande regler om turordningen för arv. En skillnad är dock att 1734 års arvsregler begränsade istadarätten i den andra arvsklassen och satte stopp efter den avlidnes syskonbarn.⁸⁶ I dag finns ingen sådan begränsning förutom i den tredje arvsklassen där det tar stopp efter mor- och farföräldrars barn.⁸⁷ Trots att 1734 års ÄB var gemensam för hela riket fanns det fortfarande olika regler för städerna och landsbygden.⁸⁸ I 1734 års ÄB samspelade barnens kön och den avlidne förälderns samhällsklass vid fördelningen av arvet. Om den avlidne var bonde eller adelsman ärvde söner 2/3 och döttrar 1/3. Om den

---

⁸² Hafström, s. 109–110; Inger, s. 33–35.

⁸³ Inger, s. 250.

⁸⁴ Inger, s. 176.

⁸⁵ Inger, s. 162–163.

⁸⁶ Inger, s. 176–177.

⁸⁷ Se vidare avsnitt 5.1.

⁸⁸ Inger, s. 162–163.

avlidne var präst eller borgare fördelades arvet lika mellan barnen, oavsett kön.⁸⁹

I 1734 års ÄB togs viss hänsyn till barnen genom att de som löd under landsrätt inte fick testamentera bort mer än att omyndiga barns försörjning och uppfostran kunde tillgodoses. De fick inte heller testamentera bort arvejord, vilket kan anses motsvara dagens laglott och bröstarvingars rätt till en del av arvet.⁹⁰ De som löd under stadsrätt och hade bröstarvingar fick endast testamentera bort 1/6 av den totala egendomen. Om det inte fanns några barn, men andra svenska arvingar, fick man testamentera bort halva egendomen. Om det endast fanns utländska arvingar fick hela egendomen testamenteras bort. Arvingarna hade dock rätt att mot ersättning lösa ut viss borttestamenterad egendom och på så sätt behålla den i släkten.⁹¹

3.3 En modernare arvsrätt växer fram

ÄB är troligtvis den familjerättsliga lag som blev könsneutral först av alla. Det skedde genom att lika arvsrätt för män och kvinnor infördes år 1845.⁹² I städerna hade dock arvsrätten varit likställd för män och kvinnor ända sedan Magnus Erikssons stadslag infördes omkring år 1355. Att olika arvsrätt för män och kvinnor fortsatte att gälla på landsbygden fram till 1845 hade sin grund i att den största delen av förmögenheten bestod av jord. Det var av den anledningen viktigt att behålla den större delen av jorden i släkten. I städerna var förmögenheten däremot byggd på rörligt kapital och behövde inte skyddas på samma sätt.⁹³

I början av 1800-talet började inställningen gentemot de utomäktenskapliga barnen att förändras och det ansågs inte längre rimligt att barnen skulle

---

⁸⁹ Inger, s. 177.

⁹⁰ Se vidare avsnitt 5.1.2.

⁹¹ Inger, s. 178.

⁹² Mägi & Zimmerman, s. 127.

⁹³ Hafström, s. 111.

straffas för sina föräldrars snedsteg. Under andra halvan av årtiondet fick de därmed en bättre ställning, bland annat då de år 1867 fick arvsrätt efter sin mor. De utomäktenskapliga barnens arv fick dock inte inkräkta på de inomäktenskapliga barnens laglott.⁹⁴ Några år tidigare, år 1857, infördes laglottssystemet så som det ser ut i dag. Den som inte hade några bröstarvingar tilläts från och med detta år att testamentera bort hela sin egendom, men för den som hade bröstarvingar var testationsrätten begränsad till halva egendomen.⁹⁵ Testamentsinstitutet kommer från den romerska rätten och infördes i Sverige redan under 1200-talet av kyrkan, som därigenom såg en möjlighet att erhålla tillgångar. Den allmänna uppfattningen om att jorden tillhörde släkten resulterade dock i att testamentsinstitutet vid sitt införande mötte motstånd. I ett sätt att möta kritiken utvecklades därmed den första versionen av laglottssystemet.⁹⁶

Under början av 1900-talet hände en hel del på arvsrättens område. År 1905 fick utomäktenskapliga barn rätt till arv efter moderns släktingar. År 1928 fick utomäktenskapliga barn arvsrätt efter sin far, men för att det skulle aktualiseras var fadern tvungen att förklara att barnet skulle ärva honom. Införandet av en automatisk arvsrätt diskuterades under tiden efteråt, men avvisades med hänsyn till att det kunde vara svårt att fastställa faderskapet.⁹⁷ Kusiner och mer avlägsna släktingar hade tidigare haft arvsrätt, men detta togs bort år 1929.⁹⁸ Mer än 100 år efter att utomäktenskapliga barn fick arvsrätt efter sin mor fick de även till slut år 1970 arvsrätt efter sin far och blev således jämställda med inomäktenskapliga barn.⁹⁹

Möjligheten till adoption infördes i svensk rätt år 1917. Det adopterade barnet fastställdes som de adopterade föräldrarnas rättsliga barn och fick därmed arvsrätt på samma sätt som ett barn som fötts inom äktenskapet.

---

⁹⁴ Inger, s. 250–252; Hafström, s. 90.

⁹⁵ Brattström & Singer, s. 27; Inger, s. 255.

⁹⁶ Hafström, s. 129; Brattström & Singer, s. 25–26.

⁹⁷ Hafström, s. 90.

⁹⁸ Inger, s. 333; Mägi & Zimmerman, s. 127.

⁹⁹ Hafström, s. 90–91.

Adoptivbarnets arvsrätt fick dock inte inkräkta på bröstarvinges laglott.¹⁰⁰ År 1959 kom en lag som stadgade att ett adoptivbarn genom adoptionen skulle bryta alla förbindelser med sin tidigare släkt för att istället helt införlivas i sin adopterade släkt. Barnets arvsrätt förflyttades således från den tidigare familjen till den nya och adoptivbarn blev därigenom jämställda med adoptivföräldrarnas inomäktenskapliga, biologiska barn.¹⁰¹

År 1920 infördes även för första gången en begränsad arvsrätt mellan makar. Den gällde dock endast om den avlidne maken inte efterlämnade några bröstarvingar eller adoptivbarn. Om den avlidne maken hade någon arvinge i den andra arvsklassen, det vill säga föräldrar, syskon eller syskons avkomlingar, skulle den efterlevande maken ärva halva kvarlåtenskapen, och om inga sådana arvingar fanns skulle maken ärva allt.¹⁰² Nuvarande ÄktB trädde i kraft den 1 januari 1988 och genom denna stärktes makes arvsrätt på så sätt att maken nu skulle ärva före gemensamma bröstarvingar, vilka istället skulle få ut sitt arv först vid den siste förälderns död. Bröstarvingar till endast den avlidne maken, det vill säga särkullbarn, skulle däremot ha rätt att få ut sitt arv direkt om de så önskade.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Inger, s. 253–254.

¹⁰¹ Inger, s. 331.

¹⁰² Inger, s. 255.

¹⁰³ Inger, s. 334–335.

4 Familjebildning i dag

4.1 Konstruktionen av familjegemenskapen

4.1.1 Samlevnad

4.1.1.1 Äktenskap och registrerat partnerskap

Äktenskapet var länge reserverat för olikkönade par. Homosexualitet var till och med kriminaliserat fram till år 1944 och sedan sjukdomsklassificerat till år 1979. År 1995 skedde dock en stor förändring genom att partnerskapslagen trädde i kraft. Genom den blev det möjligt för samkönade par att ingå registrerat partnerskap, vilket enligt partnerskapslagen 3 kap. 1 § hade samma rättsverkningar som ett äktenskap. År 2009 blev ÄktB könsneutral och i samband med det upphävdes partnerskapslagen, men den är fortfarande gällande för de som ingått registrerat partnerskap och inte sedan år 2009 gift sig eller ansökt om att få partnerskapet omvandlat till ett äktenskap.¹⁰⁴

Många par väljer i dag att förlova sig. Förlovning har tidigare inneburit ett bindande löfte mellan parterna om att ingå äktenskap och en brytning av förlovningen kunde ytterst medföra skadeståndsskyldighet. I dag har förlovningen ingen rättsverkan, utan är endast en symbolisk akt. Många förlovar sig dock fortfarande som ett led i att ingå äktenskap, medan en del väljer att stanna vid förlovningen.¹⁰⁵ Ett äktenskap kan ingås genom kyrklig eller borgerlig vigsel. Båda sätten är lika giltiga och får samma rättsverkan. Själva förfarandet vid vigseln kan dock skilja sig något mellan kyrklig och borgerlig vigsel och även mellan olika trossamfund. För borgerlig vigsel finns förfarandet beskrivet i förordning (2009:263) om vigsel som förrättas av särskilt förordnad vigselförrättare.¹⁰⁶ Enligt 4–5 §§ ska vigselförrättaren, efter att båda parter sagt ”ja”, förklara dem för *äkte makar*.

---

¹⁰⁴ Mägi & Zimmerman, s. 41–42.

¹⁰⁵ Agell & Brattström, s. 27–28.

¹⁰⁶ Agell & Brattström, s. 33–35.

Från och med den 1 januari 1974 gäller en betänketid vid skilsmässa om sex månader. Nuvarande ÄktB trädde i kraft den 1 januari 1988 och bestämmelserna om betänketid finns fortfarande kvar. Det går därmed enligt ÄktB 5 kap. 1–2 §§ endast att få igenom en snabb skilsmässa om båda makarna vill det och ingen av dem har barn under 16 år som varaktigt bor hos dem.¹⁰⁷

4.1.1.2 Samboende

Under 2019 var antalet äktenskap som ingicks i Sverige den lägsta siffran sedan 2005, trots att befolkningen har ökat med över 1 miljon invånare under denna period. År 2010 nådde äktenskapsfrekvensen en topp, men de senaste åren har antalet ingångna äktenskap gått nedåt.¹⁰⁸ Detta visar på en förändring av människors sätt att leva och bilda familj.

Det är svårt att hitta någon officiell statistik över hur många som lever som sambor, eftersom samboende inte registreras på samma sätt som äktenskap. Under 2019 levde 61% av befolkningen – mer än 6,3 miljoner – som sammanboende, vilket innefattar makar, registrerade partners och sambor.¹⁰⁹ Vid slutet av året var närmare 3,4 miljoner människor i Sverige gifta, vilket motsvarar omkring 1/3 av befolkningen.¹¹⁰ Endast 1902 personer var vid samma tidpunkt registrerade partners.¹¹¹ Därmed var närmare 3 miljoner människor sambor vid 2019 års slut, vilket nästan är lika många som antalet gifta.

4.1.2 Olika sätt att bilda familj

Familj är ett begrepp som kan uttrycka sig i många olika former. Det finns inte en enhetlig innebörd för vad som utgör en familj, utan människor skapar

---

¹⁰⁷ Inger, s. 326–327

¹⁰⁸ SCB, 'Gifta i Sverige'; Tabell 3, se bilaga.

¹⁰⁹ SCB, 'Hushåll i Sverige'.

¹¹⁰ SCB, 'Gifta i Sverige'.

¹¹¹ Tabell 4, se bilaga.

sina egna familjekonstellationer utifrån deras egna villkor.¹¹² Genom att människor genomgår skilsmässor och separationer och sedan slår sig ihop med nya partners bildas nya former av familjer. Faktum är att människor i alla tider har levt i komplexa familjeformer.¹¹³

Det finns i dag flera olika sätt att bli förälder på. För de som inte kan få barn på naturlig väg finns det möjlighet att få hjälp genom assisterad befruktning. Assisterad befruktning är ett samlingsnamn för insemination och befruktning utanför kroppen. Insemination innebär att spermier förs in direkt i kvinnans livmoder. Vid befruktning utanför kroppen, även kallat IVF eller provrörsbefruktning, befruktas ägget utanför kroppen och förs sedan in i kvinnans livmoder.¹¹⁴ År 2013 genomfördes över 14 000 IVF-behandlingar inom den svenska vården, vilket resulterade i nästan 4 000 födda barn. Någon motsvarande statistik för insemination finns inte, vilket gör det svårt att veta exakt hur många barn som föds genom assisterad befruktning varje år.¹¹⁵ Utgångspunkten är att de som får barn genom assisterad befruktning ska fastställas som barnets rättsliga föräldrar, men reglerna ser lite olika ut i olika familjesituationer.¹¹⁶

År 2018 bodde tre av fyra barn¹¹⁷ med båda sina ursprungliga föräldrar. I statistiken räknas dock endast biologiska föräldrar och adoptivföräldrar.¹¹⁸ Enligt NE är biologiska föräldrar den man och kvinna som avlat barnet. De benämns där som barnets verkliga föräldrar. De biologiska föräldrarna behöver inte vara rättsliga föräldrar. När ett barn har adopterats eller blivit till genom assisterad befruktning är ibland ingen av föräldrarna biologisk förälder till barnet.¹¹⁹ Det är dessutom möjligt för ensamstående att adoptera

---

¹¹² Johansson, s. 108.

¹¹³ NE, 'Kärnfamilj'.

¹¹⁴ Mägi & Zimmerman, s. 153.

¹¹⁵ Socialstyrelsen, s. 28–29.

¹¹⁶ Mägi & Zimmerman, s. 181.

¹¹⁷ Med barn avses i SCB:s statistik de som inte fyllt 18 år.

¹¹⁸ SCB, 'Tre av fyra barn bor med båda sina föräldrar'.

¹¹⁹ NE, 'Biologiska föräldrar'.

eller genomgå assisterad befruktning på egen hand.¹²⁰ Statistiken blir därmed missvisande då inte alla typer av föräldraskap räknas med.

Under sommaren 2019 var närmare 4 000 barn folkbokförda med samkönade föräldrar. I statistiken omfattas dock endast de föräldrar som är gifta eller har gemensam vårdnad om barnet. Om föräldrarna är sambor eller endast den ena föräldern har vårdnaden finns de inte med i statistiken. Det kan således finnas ett mycket stort mörkertal i denna statistik, både i de fall där föräldrarna är sambor och i de situationer där endast den ena föräldern är rättsligt fastställd och har ensam vårdnad om barnet.¹²¹

En familj håller inte heller alltid ihop hela livet. Under åren 2015 till 2018 fick mellan 44 000 och 48 000 barn uppleva en separation mellan sina föräldrar.¹²² Det innebär att nästan 50 000 kärnfamiljer upplöstes under vart och ett av dessa år. År 2015 fanns det 1 129 575 familjer i Sverige med barn under 18 år och av dessa var en av tio familjer en ombildad familj.¹²³

4.2 Fastställande av rättsligt föräldraskap

4.2.1 Inledande kommentarer

Differentieringen mellan inomäktenskapliga och utomäktenskapliga barn är sedan den 1 januari 1977 helt borttagen ur svensk rätt, men moderns civilstånd har fortfarande betydelse för fastställandet av faderskapet.¹²⁴ Den som fastställs som förälder enligt reglerna i FB blir rättslig förälder till barnet.¹²⁵ Varje år föds ungefär 115 000 barn i Sverige.¹²⁶ Utgångspunkten är att ett barn i största möjliga mån ska få två rättsliga föräldrar.¹²⁷ Den kvinna

---

¹²⁰ Mägi & Zimmerman, s. 200.

¹²¹ SCB, 'Regnbågsbarn – antal barn med samkönade föräldrar'.

¹²² Tabell 2, se bilaga.

¹²³ SCB, 'Var tionde barnfamilj är en ombildad familj'.

¹²⁴ Saldeen (1980), s. 13.

¹²⁵ Mägi & Zimmerman, s. 148.

¹²⁶ SCB, 'Födda i Sverige'.

¹²⁷ Mägi & Zimmerman, s. 172.

som föder ett barn blir automatiskt fastställd som barnets mor.¹²⁸ Vem som blir den andra rättsliga föräldern till barnet beror bland annat på moderns civilstånd.¹²⁹ Fram till år 1988 föddes en majoritet av alla barn inom äktenskapet. Under de efterföljande fem åren pendlade det fram och tillbaka och sedan 1993 har årligen fler barn fötts utom äktenskapet. Under år 2016 föddes 45% av alla barn av en kvinna som var gift vid födseln och därmed föddes 55% av en ogift eller skild moder.¹³⁰

Ett barn kan även komma in i en familj genom adoption. Vid adoption fastställs adoptivföräldrarna som rättsliga föräldrar enligt FB 4 kap. 21 §. Under åren 2014 till 2018 har mellan 13 000 och 15 000 barn adopterats i Sverige varje år. I mer än 2/3 av fallen har det handlat om internationell adoption.¹³¹ Vid adoption görs i Sverige ingen skillnad på olikkönade par, samkönade par eller par där den ena eller båda har ändrat könstillhörighet. Vid internationell adoption är det dock det andra landets lagstiftning som styr, vilket kan innebära strängare regler för vilka som får adoptera.¹³² Adoptionsreglerna har genomgått flertalet stora förändringar, bland annat år 2003 då reglerna blev könsneutrala.¹³³ Den 1 september 2018 byttes hela adoptionskapitlet i FB (4 kap.) ut mot ett nytt, vilket bland annat resulterade i att sambor nu tillåts adoptera gemensamt. Makar eller sambor får dock inte adoptera enskilt, förutom vid närståendeoption där den ena maken eller sambon adopterar den andres barn så att de blir gemensamma föräldrar till barnet.

Surrogatmödraskap är enligt rådande rättsläge inte tillåtet i Sverige. Enligt FB 1 kap. 7 § ska den kvinna som föder ett barn anses var dess moder. Vid surrogatarrangemang är ofta en tilltänkt far även genetisk far till barnet, vilket innebär att han ska fastställas som barnets far enligt svensk lag. Den andra

---

¹²⁸ Mägi & Zimmerman, s. 175.

¹²⁹ Mägi & Zimmerman, s. 170.

¹³⁰ SCB, 'Ovanligt många barn födda 2016'.

¹³¹ Tabell 5, se bilaga.

¹³² Mägi & Zimmerman, s. 204.

¹³³ Mägi & Zimmerman, s. 197.

tilltänkta föräldern måste dock göra en närståendeadoption för att kunna bli fastställd som rättslig förälder till barnet.¹³⁴

4.2.2 Fastställande av faderskap

Om modern vid barnets födelse är gift med en man, eller nybliven änka, fastställs han automatiskt som barnets far genom faderskapspresumtionen i FB 1 kap. 1 §. Detta gäller även om barnet har tillkommit genom assisterad befruktning.¹³⁵ Om moderns make har ändrat könstillhörighet från kvinna till man sker dock ingen faderskapspresumtion, trots att modern faktiskt är gift med en man. Faderskapet måste då istället fastställas enligt samma regler som om föräldrarna inte är gifta.¹³⁶

Regler för fastställande av faderskap har funnits i svensk rätt i över 100 år. År 1917 kom en lag som gjorde det möjligt för en man att fastställas som ett barns far även utan att vara gift med dess mor.¹³⁷ Om modern till ett barn inte är gift med barnets far måste faderskapet i dag enligt FB 1 kap. 3 § fastställas genom bekräftelse eller dom. Detta gäller enligt FB 1 kap. 8 § även om barnet tillkommit genom assisterad befruktning. Moderns sambo ska då fastställas som barnets far om han lämnat sitt samtycke till behandlingen och det är sannolikt att barnet tillkommit genom den. Om en spermiedonator har varit delaktig måste behandlingen ha skett enligt LGI 6–7 kap. eller vid en behörig vårdinrättning i utlandet vid vilken barnet har rätt att ta del av uppgifter om spermiedonatorn. Enligt FB 1 kap. 13 § gäller detta även om den som föder barnet har ändrat könstillhörighet från kvinna till man. Faderskap kan enligt FB 1 kap. 5 § 2 st. aldrig fastställas genom dom för en spermiedonator, om behandlingen har utförts enligt LGI 6–7 kap.

---

¹³⁴ Singer (2019), s. 107–108.

¹³⁵ Singer (2019), s. 96.

¹³⁶ Singer, FB 1 kap. 13 §, Karnov (JUNO).

¹³⁷ Saldeen (1980), s. 14.

En bekräftelse av faderskap ska enligt FB 1 kap. 4 § göras skriftligen. Bekräftelsen måste bevittnas av två personer samt godkännas av modern och socialnämnden. Faderskapet kan även fastställas genom dom enligt FB 1 kap. 5 §. Enligt paragrafen ska rätten fastställa en man som far till ett barn om det är utrett att han är genetisk far till barnet, eller om han haft samlag med modern under den tid då barnet kan ha tillkommit och det därigenom är sannolikt att han är barnets far.

Om en ensamstående kvinna föder ett barn genom assisterad befruktning fastställs enligt FB 1 kap. 3 § inget faderskap, om behandlingen utförts enligt LGI 6–7 kap. eller vid sådan behörig vårdinrättning i utlandet där barnet har rätt att ta del av uppgifter om spermiedonatorn. I detta fall finns det dock en möjlighet för spermiedonatorn att bekräfta faderskapet.

4.2.3 Fastställande av moderskap

När äggdonation blev tillåtet år 2003 infördes för första gången i svensk rätt en regel om moderskapet till ett barn, vilken förtydligade att den kvinna som föder barnet ska anses som barnets mor. Tidigare gällde principen *mater semper certa est*, vilket översatt från latin betyder ”det är alltid säkert vem som är moder”. Om moderskapet till ett barn skulle behöva fastställas finns inga regler i FB att tillgå. Talan om fastställande av moderskap får då väckas och föras enligt regler i RB 13 kap. 2 § om fastställsetalan.¹³⁸

Om en man föder barn gäller särskilda regler för fastställande av moderskap för hans maka eller sambo. Den kvinna som inte föder barnet ska anses som mor till barnet om hon uppfyller villkoren i FB 1 kap. 5 och 8 §§. Hon ska dock omfattas av de regler om faderskap som finns i FB och i andra författningar.

---

¹³⁸ Singer (2019), s. 55–56.

4.2.4 Fastställande av föräldraskap

I vissa situationer får en förälder inte titeln 'mor' eller 'far', utan benämns endast 'förälder'. Detta är fallet när ett samkönat par får barn genom assisterad befruktning.¹³⁹ Det finns ingen regel som motsvarar faderskapspresumtionen för de fall där modern till ett barn är gift med en kvinna.¹⁴⁰ När en kvinna föder ett barn som tillkommit genom assisterad befruktning ska den kvinna som är moderns make, sambo eller registrerade partner enligt FB 1 kap. 9 § anses som barnets förälder, förutsatt att hon har samtyckt till behandlingen samt att det är sannolikt att barnet tillkommit genom behandlingen. Behandlingen måste även ha utförts enligt LGI 6–7 kap. eller vid en behörig vårdinrättning i utlandet vid vilken barnet har rätt att ta del av information om spermiedonatorn. Ett sådant föräldraskap ska fastställas genom bekräftelse eller dom i enlighet med reglerna för faderskap.

I fall med heminsemination eller en okänd spermiedonator kan inget föräldraskap fastställas för moderns partner, utan då ska istället faderskapet i möjligaste mån fastställas. Den andra tilltänkta föräldern måste då adoptera barnet genom en närståendeadoption för att kunna fastställas som rättslig förälder.¹⁴¹

---

¹³⁹ Mägi & Zimmerman, s. 184.

¹⁴⁰ I SOU 2018:68 föreslås att en föräldraskapspresumtion ska införas för en kvinna som är gift eller registrerad partner till den kvinna som föder barnet. Utredningen har i skrivande stund inte utmynnat i en proposition.

¹⁴¹ Mägi & Zimmerman, s. 187.

5 Arvsrätten i dag

5.1 Den legala arvsordningen

5.1.1 Arvsklasserna

I ÄB 2 kap. återfinns den legala arvsordningen. Om arvlåtaren efterlämnar barn ska de ärva med lika stora delar enligt ÄB 2 kap. 1 §. Om ett barn inte längre är vid liv ska dess barn träda i dess ställe på grund av istadarätten. Istadarätten är obegränsad och i teorin skulle därmed ett barnbarnsbarnbarnsbarn kunna ärva. Dessa arvingar, vilka härstammar från den avlidne, kallas bröstarvingar och utgör den första arvsklassen. Även barn som är avlat vid arvlåtarens död och sedan föds med liv har arvsrätt enligt ÄB 1 kap. 1 §.¹⁴²

Om inga arvingar finns i den första arvsklassen, det vill säga om den avlidne inte hade några barn, går arvet enligt ÄB 2 kap. 2 § till den avlidnes föräldrar. Är en förälder avliden får dennes barn träda i dess ställe på samma sätt som i den första arvsklassen. Även här gäller därmed istadarätten, vilket innebär att syskonbarn, syskonbarnbarn och så vidare ärver om deras arvsberättigade förälder är avliden. Föräldrar och deras avkomma utgör den andra arvsklassen.¹⁴³

Om den avlidne varken har någon arvinge i den första eller andra arvsklassen finns det enligt ÄB 2 kap. 3 § en slutlig, tredje arvsklass. I den tredje arvsklassen återfinns den avlidnes mor- och farföräldrar. Är de avlidna går arvet vidare till deras barn, vilka blir den avlidnes moster, morbror, faster och/eller farbror. Här tar dock istadarätten slut och kusiner har därmed ingen arvsrätt. Om inga arvingar finns i den tredje arvsklassen går man inte vidare

---

¹⁴² Brattström & Singer, s. 33–34.

¹⁴³ Brattström & Singer, s. 34–35.

i släktutredningen, utan då går arvet till Allmänna arvsfonden enligt ÄB 5 kap. 1 §.¹⁴⁴

5.1.2 Laglott

Genom att under sin livstid skriva ett testamente är det möjligt att till stor del själv besluta hur ens kvarlåtenskap ska fördelas. Arvingar ur andra och tredje arvsklasserna kan på detta sätt göras heltlottlösa. Bröstarvingar har dock en okränkbar arvsrätt i form av en lagstadgad laglott. Detta innebär enligt ÄB 7 kap. 1 § att bröstarvingars arvsrätt endast kan minskas med hälften. Istadarätten gäller även här, vilket innebär att ett barnbarn som träder in i sin förälders ställe också har rätt till laglott.¹⁴⁵

Laglottens syfte har genom historien varit dels att garantera bröstarvingar en del av arvet, dels att försöka skapa rättvisa mellan bröstarvingarna.¹⁴⁶ Vid införandet av 1988 års sambolag framhölls det att barn inte längre är lika beroende av arvet efter sina föräldrar. Det framfördes dock att det fanns en överhängande risk att särkullbarn skulle missgynnas om laglotten skulle avskaffas, vilket resulterade i att laglotten fick vara kvar.¹⁴⁷ I ÄB 7 kap. 4 § finns en bestämmelse om förstärkt laglottsskydd. Regeln innebär att en arvlåtare inte kan kringgå laglotten genom att utge gåvor som till syftet kan likställas med ett testamente. En arvlåtare kan således inte överföra all sin egendom till en make eller sambo i syfte att göra sina särkullbarn arvlösa. Värdet av sådana gåvor ska räknas in i kvarlåtenskapen, vilket innebär att laglottens värde blir detsamma som om gåvan aldrig getts.¹⁴⁸

---

¹⁴⁴ Brattström & Singer, s. 36–37.

¹⁴⁵ Brattström & Singer, s. 113.

¹⁴⁶ Brattström & Singer, s. 114.

¹⁴⁷ Prop. 1986/87:1, s. 79–80.

¹⁴⁸ Brattström & Singer, s. 117–118.

5.2 Makes arvsrätt

Som tidigare nämnts tillhör bröstarvingar den första arvsklassen och är därmed först på tur att arva enligt den legala arvsordningen. De har även en okränkbar arvsrätt genom den lagstadgade laglotten. Enligt ÄB 3 kap. 1 § ska dock en efterlevande make arva först. Om den avlidne efterlämnar en make och gemensamma barn måste barnen därmed vänta på att få ut sitt arv. Endast den avlidnes särkullbarn, det vill säga bröstarvingar som inte är barn till den efterlevande maken, kan få ut sitt arv direkt. De kan dock välja att avstå från arvet till förmån för den efterlevande maken i enlighet med ÄB 3 kap. 9 §.

För att en efterlevande make inte ska hamna i en alltför svår ekonomisk situation finns även en skyddsregel i ÄB 3 kap. 1 § 2 st. som kallas *basbeloppsregeln*. Enligt regeln har en efterlevande make alltid rätt att före bröstarvingar få ut ett totalt belopp vid bodelningen, inklusive dennes enskilda egendom, som motsvarar fyra prisbasbelopp. Prisbasbeloppet för år 2020 är 47 300 kronor.¹⁴⁹

5.3 Sambos arvsrätt

Enligt nuvarande arvsregler har sambor ingen arvsrätt. I samband med införandet av 1988 års SamboL diskuterades möjligheten till en inbördes arvsrätt för sambor. Slutsatsen blev dock att en sådan arvsrätt inte var att föredra då sambor kan antas ha noga övervägt valet av samlevnadsform, samt att det skulle bli svårt att i varje enskilt fall pröva lämpligheten av en sådan arvsrätt med hänsyn till varaktigheten av samboförhållandet och övriga omständigheter.¹⁵⁰ Att sambor än i dag saknar arvsrätt motiveras bland annat genom att införandet av en arvsrätt för sambor skulle underminera äktenskapet som institution.¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Regeringen, 'Prisbasbelopp för 2020'.

¹⁵⁰ Prop. 1986/87:1, s. 109–110.

¹⁵¹ Brattström & Singer, s. 206.

Till skillnad från makar ärver sambor inte heller före gemensamma barn. För att sambor ska ärva varandra måste därmed testamente upprättas. Om ingen av dem har några bröstarvingar kan de genom ett testamente få full arvsrätt efter varandra.¹⁵² Ett testamente kan dock endast minska en bröstarvinges arvslott med hälften.¹⁵³

För sambor finns en skyddsregel som motsvarar basbeloppsregeln för makar. Enligt SamboL 18 § 2 st. har en efterlevande sambo rätt att, så långt det är möjligt, få ut egendom till ett värde av två prisbasbelopp. Prisbasbeloppet för år 2020 är 47 300 kronor.¹⁵⁴ Denna regel kallas för *lilla basbeloppsregeln* då den omfattar ett lägre belopp än basbeloppsregeln för makar. Eftersom sambor enligt SamboL 8 § endast delar på samboegendom vid en bodelning omfattar den lilla basbeloppsregeln endast sådan egendom. Samboegendom utgör enligt SamboL 3 § gemensam bostad och bohag, om egendomen förvärvats för gemensamt bruk. En efterlevande sambo har därmed ingen rätt att få del av den avlidne sambons övriga egendom för att nå upp till två prisbasbelopp. Detta innebär dock samtidigt att om den efterlevande sambon har egendom till ett värde av mer än två prisbasbelopp, men som inte utgör samboegendom, ska det inte påverka tillämpningen av lilla basbeloppsregeln.¹⁵⁵ Vid införandet av lilla basbeloppsregeln föreslogs ett lägre belopp för sambor än för makar med motiveringen att även korta samboförhållanden skulle omfattas. Genom att hålla värdet på en ”måttlig ekonomisk nivå” behöver ingen hänsyn tas till hur länge samboförhållandet varat och regeln kan därmed tillämpas på alla samboförhållanden.¹⁵⁶

---

¹⁵² Brattström & Singer, s. 205.

¹⁵³ Se avsnitt 5.1.2.

¹⁵⁴ Regeringen, 'Prisbasbelopp för 2020'.

¹⁵⁵ Brattström & Singer, s. 86–87.

¹⁵⁶ Prop. 1986/87:1, s. 109–110.

6 Analys

6.1 Inledande kommentarer

Detta kapitel består av min egen analys av det material som presenterats i uppsatsen. Samtliga åsikter och värderingar nedan kommer från mig, om inget annat anges.

6.2 Kön och familjebildning

Under forntiden var män och kvinnor jämställda. Det fanns inga könsroller eller uppdelning av arbetssysslor och inte heller kvinnors barnafödande spelade någon roll. Sedan hände något. Det finns än i dag könsroller som är starkt förknippade med äktenskapet. Att äktenskapet fortfarande är så starkt skyddat i lagstiftningen, även inom arvsrätten, gör att det är svårt att helt komma ifrån dessa könsroller. Äktenskap kan i dag ingås mellan två personer av samma kön, men det är fortfarande tydligt att äktenskapet är den rätta samlevnadsformen. Barn som föds in i ett äktenskap förutsätts vara barn till båda sina föräldrar, medan barn som föds in i ett samboförhållande inte gör det. Kön har således ingen påverkan på barnets status som inomäktenskapligt/utomäktenskapligt, men det har däremot betydelse för fastställandet av föräldraskapet till barnet. Det är dock inte barnets kön som spelar roll, utan föräldrarnas. ÄB är därmed i dag helt könsneutral, med det är inte FB. Detta får betydelse för arvsrätten och gör att ÄB indirekt är påverkad av kön.

FB har inte riktigt hängt med i den samhällsliga utvecklingen på samma sätt som övriga lagar på familjerättens område. ÄktB är sedan år 2009 könsneutral, vilket innebär att äktenskapet finns tillgängligt för alla personer oavsett kön. Där nämns inte kön över huvud taget. Det sägs till exempel inte att äktenskap är möjligt för man och kvinna, man och man eller kvinna och

kvinnor. Kön nämns inte alls, vilket innebär att även en person som identifierar sig som ickebinär omfattas av reglerna. Så är verkligen inte fallet med FB. En ickebinär person stöter genast på problem när det kommer till fastställande av faderskap, moderskap eller föräldraskap. Reglerna gällande fastställande av faderskap och föräldraskap vid assisterad befruktning är likalydande för de fall där moderns partner är en man och de fall där partnern är en kvinna, men man har valt att skilja dessa åt. En kvinna vars partner föder barn genom assisterad befruktning kan inte heller fastställas som moder till barnet, utan endast som förälder. Här ser jag en tydlig skillnad mellan synen på kön i ÄktB och FB. I ÄktB har man helt tagit bort benämningen av en persons kön, medan man i FB är oerhört fokuserad på just könet.

Redan i den allra första paragrafen i FB – faderskapspresumtionen – blir det tydligt att det är olikkönade, gifta par som är normen och att samkönade par, eller par där den ena parten eller båda parter har ändrat sin juridiska könstillhörighet, är det avvikande. När det gäller reglerna för fastställande av faderskap, moderskap och föräldraskap för samkönade par syns en tydlig skillnad mot heterosexuella par, där en faderskapspresumtion sker om modern är gift med en man. Det finns dock ingen motsvarande föräldraskapspresumtion eller moderskapspresumtion för lesbiska par som är gifta eller registrerade partners. I FB 1 kap. 8–9 §§ finns regler för fastställande av faderskap och föräldraskap då barnet har tillkommit genom assisterad befruktning. Paragraferna har i princip samma rättsverkan, men man har ändå från lagstiftarens sida valt att dela upp dem och ge dem olika benämningar. Om modern är gift med en man gäller faderskapspresumtionen och om de är sambor ska han under särskilt föreskrivna omständigheter anses som barnets far. Om modern däremot är gift, registrerad partner eller sambo med en kvinna ska hon inte benämnas moder, utan förälder. Ett barn som genom assisterad befruktning föds in i ett olikkönat förhållande får en mor och en far, medan ett barn som föds in i ett samkönat förhållande med två kvinnor får en mor och en förälder. Ett barn som tillkommit genom insemination eller befruktning utanför kroppen får alltså antingen en mor och en far eller en mor och en förälder. Barnet får enligt reglerna i FB inte två

mödrar i rättslig mening. Ur barnets perspektiv är FB könsneutral då lagen inte gör någon skillnad på barn utifrån deras kön, men när vi talar om föräldrarna är läget annorlunda och där görs det i allra högsta grad skillnad på kön.

Trots att Sverige är det mest jämställda landet i Europa finns det en stor könsdifferentiering gällande reglerna om fastställande av rättsligt föräldraskap. Reglerna i FB är könsneutrala gällande barn, men när det handlar om föräldrar är könet, tillsammans med valet av samlevnadsform, i fokus. Transpersoners föräldraskap är sedan den 1 januari 2019 reglerat i FB. Det blir dock tydligt att sådant föräldraskap inte passar in i normerna för hur familjen ska se ut. Maken till en kvinna som föder barn blir inte automatiskt fastställd som far till barnet om han har ändrat könstillhörighet från kvinna till man. Även här blir det tydligt att det viktigaste är blodsband och genetik.

FB är dock inte helt omodern. Det finns delar av den som har moderniserats i takt med förändrade synsätt på familjen. Sedan år 2003 är adoptionsreglerna könsneutrala och sedan den 1 september 2018 tillåts inte endast makar, utan även sambor, att adoptera gemensamt. Även om det i praktiken kan vara svårt för samkönade par att genomföra en internationell adoption finns en formell könsneutralitet i lagen. Här skiljer sig reglerna för fastställande av föräldraskap mot de vid assisterad befruktning. Ett adopterat barn saknar biologiskt släktskap till åtminstone en förälder, men det finns inga konstigheter kring fastställandet av det rättsliga föräldraskapet på grund av föräldrarnas kön. Frågan är varför det är så. Beror det på att ett adopterat barn kan få reda på sitt ursprung genom adoptionsbyrån? Eller beror det på att adoptionsinstitutet har funnits i över 100 år och därmed redan är accepterat av samhället? Barnets rätt till sitt ursprung ligger enligt min mening bakom många av de problem som finns i FB. En kvinnlig partner till en kvinna som föder barn genom assisterad befruktning kan inte fastställas som förälder om inte befruktningen har skett på så sätt att barnet har möjlighet att få information om sitt genetiska ursprung. Att barn i vissa situationer inte kan få två mödrar, utan istället får en moder och en förälder, visar på en oerhört

förlegad syn i lagen på familjens uppbyggnad. Det är i dag accepterat i samhället att inte alla barn har en mor och en far, men de ska minsann inte få två rättsliga mödrar. Det passar inte in i den rådande heteronormen i lagstiftningen. Istället får den andra föräldern en könsneutral titel så att det inte blir lika uppenbart att barnet i fråga har två föräldrar av samma kön.

6.3 Äktenskapet – den äkta samlevnadsformen

Att man kallar ett gift par för 'äktas makar' visar att äktenskapet fortfarande är det som räknas. Vigselsförrättaren förklarar parterna för äkta makar när de har sagt ja. Allt annat är med andra ord oäkta. Man talar inte om äkta och oäkta barn längre, men begreppet äkta makar lever kvar. Detta syns även i arvsreglerna. Makar ärver före gemensamma barn, vilket underlättar för den efterlevande att hålla ihop familjen, bo kvar i hemmet och i största möjliga mån fortsätta leva som vanligt. En sambo har inte den möjligheten. För att sambor ska ärva krävs testamente. Laglotten gör det dock omöjligt att ärva varandra fullt ut om det finns barn i bilden, även om de är gemensamma. Möjligheten för en efterlevande sambo att fortsätta livet som vanligt är därmed betydligt mindre än för en efterlevande make.

Basbelopsregeln är ännu ett bevis på att makar är högre aktade inom arvsrätten än sambor. Makar har rätt till ett ekonomiskt skydd om fyra prisbasbelopp, medan sambor enligt den lilla basbelopsregeln endast har rätt till två prisbasbelopp. En efterlevande sambo har dessutom endast rätt att få del av samboegendom för att nå upp till två prisbasbelopp och därmed finns det ännu mindre för en sambo att ta av för att uppnå detta ekonomiska skydd. Äktenskapet har med andra ord ett mycket högre värde än samboendet, både genom makes arvsrätt och rätt till en större del av boet. Som argument för detta har bland annat framförts att regeln behöver begränsas då den är tillämplig även på korta samboförhållanden. Sambor förutsätts således generellt inte ha lika stor ekonomisk gemenskap som makar. Enligt min

mening är detta ett ohållbart argument då varje situation ser olika ut. Många väljer att leva som sambor under lång tid innan de ingår äktenskap. Den ekonomiska gemenskapen är därmed redan etablerad i förhållandet när äktenskapet ingås. Ett par som varit sambor i 10 år har sannolikt en mycket omfattande ekonomisk gemenskap och jag har svårt att föreställa mig hur ett äktenskap drastiskt skulle förändra det. Förr, när äktenskapet ingicks som ett avtal mellan makarnas släkter, skedde förstås en stor förändring av makarnas ekonomiska gemenskap vid äktenskapets ingående. Då levde de inte tillsammans innan äktenskapet och hade därmed inte börjat bygga upp sitt gemensamma liv. I dagens samhälle, där nästan lika många lever som sambor som gifta, känns detta som ett utdaterat argument som endast ser till att upprätthålla gamla föreställningar om äktenskapet som den enda legitima samlevnadsformen.

Sambor har, till skillnad från makar, ingen arvsrätt. Sambor ärver inte heller före gemensamma barn. I en arvsrättslig kontext kan en avliden förälder som var sambo därmed likställas med en avliden förälder som var ensamstående. Det görs ingen skillnad mellan sambor och ensamstående då sambor inte ärver varandra ens om det finns gemensamma barn. Samboende är med andra ord inte en accepterad samlevnadsform inom arvsrätten, trots att antalet personer som lever som sambor än nästan lika många som de som lever som gifta. Enligt den nu upphävda partnerskapslagen 3 kap. 1 § jämställs registrerade partners med makar, vilket innebär att även registrerade partners ärver varandra. Sedan 2009 är dessutom ÄktB könsneutral, vilket visar att det inte har något att göra med kön, utan det handlar endast om valet av samlevnadsform och om att göra samlevnaden legitim. Ett argument för att inte införa en arvsrätt för sambor är att en sådan arvsrätt skulle underminera äktenskapet som institution. Även här blir det tydligt att äktenskapet än i dag är det som gäller och att det i största möjliga mån ska bevaras.

Enligt 1734 års lag var det förbjudet för två personer som tillsammans begått äktenskapsbrott att senare ingå äktenskap med varandra. En redan pågående trolovning utgjorde även ett äktenskapshinder. Detta visar hur oerhört starkt

man såg på äktenskapet och hur förkastligt allt som kunde riskera äktenskapets överlevnad var. Den rådande betänketiden vid skilsmässa vittnar enligt mig om att man fortfarande ser på äktenskapet som mycket önskvärt. Man må kunna skilja sig hur som helst i dag, men endast om makarna är överens och inte har hemmavarande barn under 16 år kan skilsmässan gå igenom direkt. Detta visar på att kärnfamiljen i största möjliga mån ska hållas ihop och att en splittrad familj med ensamstående föräldrar inte ska eftersträvas. Det finns dock inga krav på en betänketid för sambor, även om de har barn under 16 år. Detta tolkar jag som att då föräldrarna inte är gifta är inte samlevnaden legitim och de utgör därmed ingen riktig familj. Detta anser jag är ett mycket ortodoxt synsätt som sannolikt har sin grund i att det förr endast fanns en familjeförsörjare och att familjen därmed behövde hålla ihop för att överleva. Här går betänketiden och arvsrätten inte riktigt ihop. De motarbetar snarare varandra. Om man vill ärva varandra får man se till att gifta sig, men om man sedan ångrar sig och har hunnit få barn går det inte att upplösa äktenskapet hur som helst. De svårigheter som trots allt finns med att skilja sig visar att äktenskapet fortfarande har en oerhört stark ställning och att det finns en syn på äktenskapet som något heligt – ett livslångt, bindande kontrakt mellan två människor som skapar en privat sfär där ingen utomstående ska ta sig in.

Äktenskapet är fortfarande från samhällets sida det önskvärda sättet för människor att leva ihop. Äktenskapet har i dag betydelse för arvsrätten på två sätt: dels på ett direkt plan genom att makar ärver medan sambor inte gör det, dels på ett indirekt plan genom att äktenskapet har betydelse vid fastställande av föräldraskap och därmed får arvsrättsliga effekter. Faderskapspresumtionen gäller för moderns make även om barnet har kommit till genom assisterad befruktning. Det handlar därmed inte lika mycket om barnets genetiska ursprung som föräldrarnas civilstatus. Så länge föräldrarna är gifta är barnet deras gemensamma. Det har med andra ord större vikt för lagstiftaren att föräldrarna är gifta när barnet föds än att barnet är föräldrarnas gemensamma biologiska barn.

Det har skett en del förändringar i lagstiftningen som visar på en förändrad syn på familjen, bland annat genom att sambor från och med den 1 september 2018 har rätt att adoptera tillsammans. Vid adoption blir de adopterande föräldrarna direkt rättsligt fastställda. Den legala arvsordningen blir därmed direkt tillämplig för dessa barn- och föräldrarelationer. Här gäller dock samma sak för makar och sambor, nämligen att sambor inte har någon arvsrätt på samma sätt som makar. Genom att tillåta sambor att adoptera visar adoptionsreglerna att samboende är ett godkänt sätt att bilda familj. Det måste vid denna lagändring ha ansetts att sambor utgör en trygg grund för ett barn att komma till. Jag menar därför att FB i just detta avseende faktiskt är mer accepterande än ÄB.

6.4 Inomäktenskapliga och utomäktenskapliga barn

I dag är arvsrätten lika för barn som föds inom och utom äktenskap. Det görs dock fortfarande skillnad på dessa barn när det handlar om fastställande av föräldraskap. När modern är gift med en man presumeras han vara far till barnet. Det är enligt min mening något godtyckligt att anta att alla barn som föds inom ett äktenskap är ett inomäktenskapligt barn på så sätt att makarna är genetiska föräldrar till barnet. Förr var synen på äktenskapet annorlunda och människorna visste att äktenskapsbrott straffades hårt. Då var sannolikt de utomäktenskapliga barnen färre. I dag är äktenskapsbrott inte brottsligt i lagens mening och det finns säkerligen en hel del barn som egentligen är barn till någon annan än deras rättsliga far, men så länge modern är gift vid barnets födelse presumeras hennes make vara far till barnet. Det görs ingen utredning kring detta om det inte väcks misstankar. Om modern däremot har varit sambo med en man i flera års tid måste han bekräfta faderskapet till barnet. Under år 2016 föddes 45% av alla barn av en gift kvinna och 55% av en ogift eller skild kvinna. Det är därmed en minoritet av alla barn som föds in i ett äktenskap.

Att inte sambor ärver varandra visar att familjen ska bestå av två personer som är gifta, precis som enligt den traditionella definitionen av kärnfamiljen. Gemensamma barn ärver inte förrän båda föräldrarna är döda, vilket visar att föräldrar är skyldiga att ta hand om sina barn hela livet, även om barnen själva är gamla när den sista föräldern dör. Ett särkullbarn kan få ut sitt arv direkt då den döde föräldern inte längre kan ta hand om barnet, och den andre föräldern inte har rätt till något arv efter den avlidne då de är en splittrad familj. Här framträder ett bevis på att kärnfamiljen är normen. När en make dör och det finns gemensamma barn med den efterlevande maken måste barnen vänta på sitt arv. Om personen som avlider istället efterlämnar sambo och gemensamma barn har barnen rätt att få ut sitt arv direkt, som om de var särkullbarn. Samboendet är med andra ord inte det rätta sättet att bilda familj. Den efterlevande maken hamnar i en betydligt bättre ställning än sambon, då maken har större chans att få behålla bostaden och fortsätta leva som vanligt, medan sambon måste lösa ut de barn som finns både i förhållandet och utanför. På samma sätt som synen på familjen som en sluten entitet gör att särkullbarn, som inte tillhör familjen, inte omfattas av den omvårdnad och gemenskap som inomäktenskapliga barn gör, så omfattas inte heller gemensamma barn till sambor, med andra ord utomäktenskapliga barn, av detta. Detta leder mig till slutsatsen att det fortfarande år 2020 är äktenskapet som är det riktiga sättet att bilda familj och att alla andra familjestrukturer är fel.

Äktenskapet spelar inte längre någon direkt roll för arvsrätten, men väl indirekt. Barnens arvsrätt är lika stor oavsett om föräldrarna är gifta eller inte. Det är intressant att jämföra detta med när utomäktenskapliga barn jämställdes med barn som avlats under trolovning. De barnen var arvsrättsligt likställda med inomäktenskapliga barn. I dag har alla barn arvsrätt efter sina rättsliga föräldrar, oavsett föräldrarnas civilstatus. Det skiljer sig dock när det gäller tidpunkten för att få ut sitt arv. Därmed vill jag påstå att uppdelningen mellan inomäktenskapliga och utomäktenskapliga barn fortfarande lever kvar. Det påverkar inte arvets storlek, men väl tidpunkten för att få ut arvet

och därmed även den efterlevande förälderns möjlighet att bo kvar och fortsätta leva som tidigare.

Att sambor inte ens ärver före gemensamma barn är problematiskt. Om den efterlevande sambon har gemensamma barn med den avlidne är barnen de legala arvingarna efter den avlidne. Om samborna har skrivit testamente till varandra för att trygga den efterlevandes överlevnad blir den efterlevande sambon och de gemensamma barnen delägare i samma dödsbo. Då kan inte den kvarvarande föräldern företräda barnen, vilket innebär att de kommer att få en god man. Den gode mannen har endast barnets intresse i åtanke och kommer således att begära att barnet får ut sitt arv direkt. Detta kan göra det svårt för en kvarvarande ensamstående förälder. Om föräldrarna hade varit gifta hade barnen varit tvungna att vänta på sitt arv tills även den andre föräldern dör. Istället för att den efterlevande sambon får ärva före barnen med fri förfoganderätt, likt en efterlevande make, måste den efterlevande sambon lösa ut barnens laglotter, trots att de allihop kommer att bo kvar tillsammans om barnen är minderåriga. Barn som fötts i ett samboförhållande har således uppenbarligen inte lika hög status enligt ÄB som barn som fötts inom äktenskap. Genom att de kan få ut sitt arv direkt framstår det som att de inte behöver tas om hand och att de ska kunna klara sig själva. De är inte äkta barn och tillhör därmed inte en riktig familj.

6.5 Kärnfamiljen är fortfarande norm

Arvsreglerna utgår från den biologiska kärnfamiljen. Huvudreglerna omfattar gifta par med gemensamma barn, dvs den traditionella kärnfamiljen. För att arvsrätt ska föreligga mellan föräldrar och barn måste relationen vara rättsligt fastställd. I annat fall har inte barnet någon arvsrätt. De relationer som faller utanför reglerna i ÄB kan delvis ordnas genom testamente. Om det finns rättsligt fastställda barn kan dock inte deras arv minskas med mer än hälften. För det fall att en förälder har två barn, varav endast det ena är rättsligt fastställt, kan arvet genom ett testamente fördelas lika mellan de två. En

sambo kan dock inte genom testamente ärva på samma sätt som en make om det finns barn i bilden.

Förr innebar en kärnfamilj en man och en kvinna förenade i äktenskap med gemensamma biologiska eller adopterade barn. Det är uppenbart att arvsreglerna än i dag utgår från denna definition av familjen. Begreppet har nu vidgats till att även omfatta ogifta par, men där har inte arvsrätten hängt med. Makar ärver före gemensamma barn och en efterlevande make kan därmed fortsätta att leva någorlunda som vanligt. En sambo ärver inte före gemensamma barn, utan i dessa fall måste barnen få ut sina laglotter direkt. Ett testamente kan därmed endast ge en sambo rätt till hälften av arvet. Äktenskap och blodsband är med andra ord de viktigaste komponenterna i den svenska arvsrätten.

Det faktum att det talas om olika typer av familjer med olika uppbyggnad visar på att familjebegreppet inte omfattar alla familjer. Det utgås hela tiden från kärnfamiljen och sedan nämns andra familjetyper som undantag från huvudregeln. Det finns ingen enhetlig betydelse av ordet familj, men trots detta finns det starka uppfattningar om vad som utgör en familj, både i rätten och i samhället. Dessa föreställningar får faktiska konsekvenser i människors liv, bland annat genom arvsordningen. Den svenska arvsordningen utgår från familjen. Den gör samtidigt antagandet att arvlåtaren vill att blodsrelaterade släktingar ska ärva. Enligt ÄB består familjen därmed av ett gift par med biologiska eller adopterade barn. Detta antagande grundar sig även i FB:s regler om fastställande av föräldraskap och FB:s regler får därmed direkta konsekvenser för ÄB.

När möjligheten för makar att gemensamt adoptera infördes år 1917 fick det adopterade barnet arvsrätt på samma sätt som föräldrarnas biologiska inomäktenskapliga barn. Adoptivbarnets arvsrätt fick dock inte inkräkta på bröstarvinges laglott, vilket visar på synsättet att ett adoptivbarn inte är ett äkta barn. I dag finns inte detta synsätt kvar, utan ett adopterat barn ärver på samma sätt som ett biologiskt barn. Det viktiga för att arvsrätt ska föreligga

är att föräldraskapet är rättsligt fastställt. Den 1 september 2018 ändrades även adoptionsreglerna så att sambor kan adoptera. De kan dock endast adoptera tillsammans, vilket visar på synen att en familj i största möjliga mån ska vara en kärnfamilj och hålla ihop. Samhället har förändrats och det är i dag färre och färre som ingår äktenskap. Den förändrade samhällssynen har därmed påverkat lagstiftningen i den riktningen att de adopterande föräldrarna inte måste vara gifta, men de ska hålla ihop och de barn som de har ska vara gemensamma.

Det finns ingen tydlig beskrivning i lagen av vad som utgör en familj. Trots detta finns det mycket utförliga regleringar kring rättsligt föräldraskap, vilka visar hur lagstiftaren har tänkt att familjen ska se ut. Till och med i arvsrätten finns tydliga instruktioner för hur människor bör bygga sin familj. Laglotten och makes arvsrätt visar på att det fortfarande är kärnfamiljen som är det önskvärda. Det finns en testamentsrätt och utgångspunkten är att man ska respektera den avlidnes önskan, men här tas ingen hänsyn till sociala relationer, utan endast till de biologiska släktbanden. Bröstarvingars arvsrätt kan inte helt utsläckas, oberoende av hur relationen ser ut mellan den avlidne och dess bröstarvingar. Det enda som kan utsläcka en bröstarvinges arvsrätt är om arvingen har förverkat sin arvsrätt.

6.6 Blod är tjockare än vatten

Den legala arvsordningen utgår från släktskap, med andra ord blodsband. Det enda undantaget från blodsbandet är att adopterade barn är likställda med de barn som delar föräldrarnas blod. Genom den forna ättledningen kunde en person tas in i släkten och därmed likställas med en blodsrelaterad släkting. Ett föräldraskap som inte är rättsligt fastställt genererar i dag ingen arvsrätt, varken i upp- eller nedstigande led. Den legala arvsordningen tar ingen hänsyn till annat än rättsligt fastställda familjerelationer. Ett styv- eller fosterbarn har således ingen arvsrätt till sin styv- eller fosterförälder, och föräldern har ingen arvsrätt efter barnet. För att de ska uppnå arvsrätt måste

testamente skrivs. Laglotten kan dock ställa till problem i sådana situationer eftersom legala bröstarvingars arv endast kan minskas med hälften. Om antalet inte rättsligt fastställda barn till arvlåtaren är fler än antalet fastställda kommer således fördelningen inte att kunna bli jämn mellan barnen.

En man som ändrat könstillhörighet från kvinna till man kan inte vara genetisk far till ett barn. Han omfattas därmed inte heller av faderskapspresumtionen, även om han är gift med modern. Det är med andra ord inte samlevnadsformen som är det allra viktigaste, utan det är blod och genetik. Utgångspunkten är att barn i största möjliga mån ska få två rättsligt fastställda föräldrar, men denna målsättning motarbetas av reglerna i FB. Ett barn som föds genom assisterad befruktning måste kunna få information om donatorn för att moderns partner ska kunna bli fastställd som förälder. Ett barn som föds genom heminsemination eller genom assisterad befruktning i ett land där donatorn kan vara anonym kan därmed inte få två rättsligt fastställda föräldrar på annat sätt än genom adoption. Barnet berövas således på möjligheten att få två föräldrar vid födseln, trots att det inte är barnet som har bestämt hur det ska komma till. Blodsbandet och genetiken övertrumfar därmed utgångspunkten att ett barn ska få två föräldrar. Detta får konsekvenser för arvsrätten då barn- och föräldrarelationerna måste vara rättsligt fastställda för att arvsrätt ska föreligga. Barnets arvsrätt hamnar således i skymundan av FB:s regler om vem som ska räknas som förälder.

6.7 Avslutande kommentarer

ÄB blev könsneutral år 1845 och vid en snabb titt på lagtexten är den fortfarande könsneutral. Förr spelade barnens kön roll vid fördelningen av arvet, men det är sedan länge förändrat. Kan vi då dra slutsatsen att kön inte alls har någon betydelse för arvsrätten i dag? Nej, det kan vi inte. Barnens kön har ingen betydelse i dag, men däremot spelar föräldrarnas kön roll för rätten att ärva. ÄB är i sig könsneutral, men de regler som finns i FB om

fastställande av rättsligt föräldraskap är starkt inriktade på kön. Arvsrätten är därmed fortfarande starkt influerad av kön.

ÄB och FB tycks till en början vara väldigt olika till innehållet, men efter en djupdykning i de föreställningar som finns om kön och familjens uppbyggnad finner jag att de går nära hand i hand. Det starka skyddet för barnets rätt till sitt ursprung, vilket bland annat framkommer genom att en genetisk far som är spermiedonator ska kunna hittas av barnet, är ett konstaterande från lagens sida av att blodsbandet är det viktigaste. Även om faderskap och föräldraskap kan fastställas för en icke-genetisk förälder är villkoret att donatorn går att komma i kontakt med. Det innebär att det verkliga föräldraskapet – utövandet av föräldraskapet – inte alls ges samma vikt. På detta sätt är de två lagarna inte alls så olika som man först kan tro. De fokuserar nämligen båda på blodsband och på den traditionella, heterosexuella kärnfamiljen.

ÄB har sedan 1845 kunnat stoltsera med en könsneutralitet. Det är dock oerhört naivt att framställa sig som en könsneutral och allmänt öppen och inkluderande lagstiftning när den fortfarande utgår från samma normer för familjebildning som den har gjort i flera hundra år. Det har så klart skett en del förändringar. Utomäktenskapliga barn har till exempel sedan 1970 arvsrätt efter båda sina föräldrar. Det görs dock fortfarande skillnad på inomäktenskapliga och utomäktenskapliga barn i arvshänseende. Barnen har samma rätt till arv, men de utomäktenskapliga barnen får ut sitt arv direkt. Särkullbarn kan på så sätt få sin del av arvet och sedan helt skäras av från familjegemenskapen. Ett argument för att behålla laglotten är att särkullbarn kan drabbas negativt om den tas bort. Det skulle dock ge en efterlevande större möjlighet att fortsätta leva så normalt som möjligt.

ÄB är i allra högsta grad påverkad av de normer som finns för familjebildning i FB. Genom att arvsrätten är uppbyggd på det sätt som den är befäster den de komplexa reglerna i FB om fastställande av föräldraskap. Att makar ärver, men inte sambor, visar på en gammaldags syn på hur familjen ska se ut och vittnar om en rädsla för förändring. Det är ett faktum att en majoritet av alla

barn som föds i dag har en moder som inte är gift. Trots detta utgår både FB och ÄB från föreställningar om familjen som den såg ut för mycket länge sedan. Det är fortfarande många familjer som ser ut så, men långt ifrån alla. FB och ÄB lämnar oerhört lite utrymme för människor att själva konstruera sina familjer och sätta upp villkor för vem som ska ärva. Äktenskap och blodsband är utan tvekan de viktigaste faktorerna i båda dessa lagar och den heterosexuella kärnfamiljen fortsätter att befastas som normen i vårt svenska samhälle.

Bilaga

I denna bilaga finns de tabeller som hänvisats till i uppsatsen. Samtliga tabeller är byggda på data från SCB.

Tabell 1 – Barn vars föräldrar avlidit,
<http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_LE_LE0102_LE0102Q/LE0102T36/#>, hämtad 2020-02-11.

	2015	2016	2017	2018
Båda könen				
0-5 år				
En eller båda föräldrarna avlidit	547	598	602	584

Tabell 2 – Barn vars föräldrar separerat,
<http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_LE_LE0102_LE0102F/LE0102T30/table/tableViewLayout1/>, hämtad 2020-02-11.

	2015	2016	2017	2018
Båda könen				
0-17 år				
Bor med båda ursprungliga föräldrarna	44 722	44 290	45 863	47 979

Tabell 3 – Folkmängd i Sverige,
<http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101A/BefolkningNy/table/tableViewLayout1/>, hämtad 2020-04-20.

2005	2019
9 047 752	10 327 589

Tabell 4 – Registrerade partners,

<https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101O/Partnerskap/table/tableViewLayout1/>, hämtad 2020-04-20.

	2019
Registrerade partners	1 902

Tabell 5 – Adoption,

<http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_LE_LE0102_LE0102I/LE0102T26/table/tableViewLayout1/>, hämtad 2020-02-11.

	2014	2015	2016	2017	2018
Båda könen					
0-17 år					
Internationell adoption, två adoptivföräldrar	11 405	10 883	10 267	9 595	9 127
Internationell adoption, en adoptivförälder	1 003	992	987	941	881
Ej internationell adoption, två adoptivföräldrar	479	493	516	526	387
Ej internationell adoption, en adoptivförälder	1 957	2 152	2 318	2 492	2 697

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Prop. 1986/87:1 om äktenskapsbalk m.m.

SOU 2018:68 Nya regler om faderskap och föräldraskap.

Övrigt

Göteborgs universitet, 'Om Erik Mägi',
<<https://gu.se/omuniversitetet/personal?userId=xmagie>>, senast uppdaterad
2018-11-25, besökt 2020-01-29.

NE, 'Arvejord',
<<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/arvejord>>, besökt 2020-
02-11.

NE, 'Biologiska föräldrar', <[https://www-ne-
se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/biologiska-föräldrar](https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/biologiska-föräldrar)>,
besökt 2020-04-30.

NE, 'Familj', <[https://www-ne-
se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/familj](https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/familj)>, besökt 2020-03-
26.

NE. 'Forntid',
<<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/forntid>>,
besökt 2020-03-30.

NE, 'Frilla', <[https://www-ne-
se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/frilla](https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/frilla)>, besökt 2020-05-03.

NE, 'Fästning', <[https://www-ne-
se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/fästning-\(trolovning\)](https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/fästning-(trolovning))>,
besökt 2020-04-29.

NE, 'Kärnfamilj',
<<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kärnfamilj>>, besökt
2020-03-02.

NE, 'Särkullsbarn',
<<https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/särkullsbarn>>, besökt
2020-03-09).

Regeringen, 'Prisbasbelopp för 2020',
<<https://www.regeringen.se/artiklar/2020/01/prisbasbelopp-for-2020/>>,
publicerad 2020-01-03, besökt 2020-04-21.

Regeringen, 'Sverige mest jämställda EU-landet i ny mätning',
<<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/10/sverige-mest-jamstallda-eu-landet-i-ny-matning/>>, publicerad 2019-10-15, besökt 2020-03-11.

RFSL, 'Begreppsordlista', <<https://www.rfsl.se/hbtqi-fakta/begreppsordlista/>>, publicerad 2019-05-09, besökt 2020-06-04.

SCB, 'Barn- och familjestatistik', <<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/barn-och-familjestatistik/>>, besökt 2020-01-27.

SCB, 'Födda i Sverige', <<https://scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/fodda-i-sverige/>>, senast uppdaterad 2020-04-03, besökt 2020-04-13.

SCB, 'Giftn i Sverige', <<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/giftn-i-sverige/>>, senast uppdaterad 2020-03-20, besökt 2020-04-20.

SCB, 'Hushåll i Sverige', <<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/hushall-i-sverige/>>, senast uppdaterad 2020-03-24, besökt 2020-04-20.

SCB, 'Ovanligt många barn födda 2016', <<https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Ovanligt-manga-barn-fodda-2016/>>, publicerad 2017-12-18, besökt 2020-04-13.

SCB, 'Regnbågsbarn',
<<https://www.facebook.com/statistiskacentralbyranscb/posts/3066317566742267/>>, publicerad 2019-07-29, besökt 2020-05-02.

SCB, 'Tre av fyra barn bor med båda sina föräldrar',
<<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/barn-och-familjestatistik/pong/statistiknyhet/barn--och-familjestatistik/>>, publicerad 2018-06-14, besökt 2020-01-27.

SCB, 'Var tionde barnfamilj är en ombildad familj',
<<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/barn-och-familjestatistik/pong/statistiknyhet/barn--och-familjestatistik-2015/>>,
publicerad 2016-10-18, besökt 2020-01-27.

Socialstyrelsen, *Graviditeter, förlossningar och nyfödda barn*, <<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2015-12-27.pdf>>, publiceringsår 2015, hämtad 2020-04-29.

Litteratur

Agell, Anders & Brattström, Margareta, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, 6 uppl., Iustus Förlag, 2018.

Bekkengen, Lisbeth, 'Kärnfamiljen som social praktik: Om stabilitet och förändring i strukturer och diskurser', i: Bergman, Helena & Eriksson, Maria & Klinth, Roger (red.), *Föräldraskapets politik: från 1900- till 2000-tal*, s. 245–272, Dialogos Förlag, 2011.

Bergman, Helena & Eriksson, Maria & Klinth, Roger, 'Föräldraskapets omvandlingar och styrningens omvandlingar', i: Bergman, Helena & Eriksson, Maria & Klinth, Roger (red.), *Föräldraskapets politik: från 1900-till 2000-tal*, s. 7–26, Dialogos Förlag, 2011.

Brattström, Margareta & Singer, Anna, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, 4 uppl., Iustus Förlag, 2015.

Bäck-Wiklund, Margareta, 'Familj och modernitet', i: Bäck-Wiklund, Margareta & Johansson, Thomas, *Nätverksfamiljen*, s. 17–47, 2 uppl., Bokförlaget Natur & Kultur, 2012.

Gaunt, David, *Familjeliv i Norden*, Ny, utök. uppl., Fingraf boktryckeri, 1996.

Gunnarsson, Åsa, 'Familjen – genusforskningens utmaning', i: Burman, Monica & Gunnarsson, Åsa (red.), *Familjeföreställningar: om familjens betydelse inom juridik, ekonomi och forskning*, s. 11–22, Iustus Förlag, 2001.

Gunnarsson, Åsa, 'Hur jämställt är vårt sociala medborgarskap?', i: Vahlne Westerhäll, Lotta (red.), *Legitimitetsfrågor inom socialrätten*, s. 230–260, Norstedts Juridik, 2007.

Gunnarsson, Åsa & Svensson, Eva-Maria & Käll, Jannice & Svedberg, Wanna, *Genusrättsvetenskap*, 2 uppl., Studentlitteratur, 2018.

Hafström, Gerhard, *Den svenska familjerättens historia*, 9 uppl., Studentlitteratur, 1974.

Inger, Göran, *Svensk rättshistoria*, 5 utök. uppl., Liber, 2011.

Johansson, Thomas, *Familjeliv*, Liber, 2009.

Kleineman, Jan, 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, s. 21–46, 2 uppl., Studentlitteratur, 2018.

Mägi, Erik & Zimmerman, Lina-lea, *Stjärnfamiljejuridik: svensk familjelagstiftning ur ett normkritiskt perspektiv*, Gleerups Utbildning, 2015.

Nilén, Holger, *Familjen – förr och nu: en belysning av familjebegreppet genom tiderna*, Studentlitteratur, 1973.

Saldeen, Åke, *Fastställande av faderskap*, Norstedts Förlag, 1980.

Saldeen, Åke, *Barn- och föräldrarätt*, 7 uppl., Iustus Förlag, 2013.

Singer, Anna, *Föräldraskap i rättslig belysning*, 2000.

Singer, Anna, *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 7 uppl., Norstedts Juridik, 2019.

Singer, Anna, FB 1 kap. 13 §, Karnov (JUNO), besökt 2020-05-17.

Svensson, Eva-Maria, *Genus och rätt: en problematisering av föreställningen om rätten*, Iustus Förlag, 1997.

Svensson, Eva-Maria, 'Genusrättsvetenskap och juridiska metoder', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, s. 275–316, 2 uppl., Studentlitteratur, 2018.